

ИШСОНЧ

15

1993
Апр
10-16
апрель
(108)

Ўзбекистон қасаба уюшмалари Федерациясининг ҳафталик газетаси

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИ ИСЛОМ ҚАРИМОВГА СУРХОНДАРЁ ВИЛОЯТ ҚАСАБА УЮШМАЛАРИ ФАОЛЛАРИНИНГ МУРОЖААТИ

• Азиз ва муҳтарам Ислам Абдуғаниевич!
Бутун халқимизнинг орзу-умиди бўлган Ватан мустақиллиги тобора мустаҳкамланиб бораётганини кўриб, қалбларимиз қувончга тўлаётди. Сиёсий, иқтисодий ва маданий ҳаётимизда рўй бераётган инқилобий ўзгаришлар Сиз олиб бораётган доно ички ва ташқи сиёсат самараси эканини ҳар биримиз юракдан ҳис этиб турибмиз.

Жонажон Ватанимиз мустақилликка эришган қисқа вақт ичида ташқи сиёсий ва иқтисодий алоқаларни мустаҳкамлаш, меҳнатқашларни ижтимоий-иқтисодий жиҳатдан қўллаб-қувватлаш, унутилаётган кадрларимизни тиклаш, янги давлат тизимини яратиш ва бошқа соҳаларда ўн йилликларга татигулик ишлар бажарилаётганининг гувоҳи бўлаяпмиз. Буларнинг барчасига, энг аввало, Сизнинг тинчликсевар сиёсатингиз, қолаверса, фуқароларнинг фидокорона меҳнати туфайли эришилаётди. «Ўзбекистоннинг ўз истиқлол ва тараққиёт йўли», «Ўзбекистон келажаги буюк давлат» рисолаларингиз ва бошқа тамоилларингизни зўр иштиёқ билан ўқиб-ўрганиб, истиқлол ва истиқболга бўлган ишонч-иқдос яна ҳам ошиб борапти. Иқтисодий қийинчиликлардан ўтди чикиб кетишимизга, мустақил диёримизга ёруғ кунлар боқишига, Ўзбекистон яқин йиллар мобайнида фақат Шарқнинг эмас, балки бутун жаҳоннинг энг тараққий этган мамлакатларидан бирига айланишига шак-шубҳамиз йўқ.

Мамлакат тараққиёти ва равнақи халқнинг юртбошига бўлган ишонч-этиқодига боғлиқ. Сиз миллатпарвар, халқпарвар, юртпарвар улуғ инсон сифатида ҳар бир ватандошимизнинг меҳрини қозонгансиз, десак муболаға бўлмас. Сиз она халқимизнинг эмас, қўшни мамлакатлар халқларининг ҳам тўрғун-этиборини қозонган жафоқашсиз. Тожикистонда ва умуман бутун Марказий Осиё минтақасида тинчлик ва осойишталикни сақлаш йўлидаги сазой-ҳаракатларингизни барча тинчликсевар кучлар юксак қадрламоқда. Дарҳақиқат, тинчлик барча бойликлар манбаидир. Буни халқимиз азалдан эътироф этиб келган ва осойишталик учун курашган. Шу жиҳатдан Сизнинг тинчликсевар сиёсатингиз энг оқилона сиёсатдир. Биз бу сиёсатни чин қалбдан маъқуллаймиз.

Бозор иқтисодиётига ўтиш жараёнида олдимизда кўпгина муаммолар турганлиги сир эмас. Лекин Сиз чиқараётган фармонлар ва ҳукумат қарорлари бу муаммоларни ҳал этишда, бозор муносабатларига босқичма-босқич ўтишда қулай имкониятлар яратмоқда. Вилоят қасаба уюшмалари вилоят аҳолисининг ижтимоий-иқтисодий ва ҳуқуқий жиҳатдан ҳимоялашда ҳокимият билан ҳамкорликни яна ҳам кучайтираверади.

Сурхондарё вилоят қасаба уюшмалари Кенгаши аъзолари Сиз чиқарган фармонлар ҳар бир район ҳамда меҳнат жамоаси ҳаётига татбиқ этилишига, юртимизда сиёсий барқарорлик сақланишига, барча соғлом кучлар сизнинг теварагингизда жипслашувига куч-ғайратларини аямайдилар. Мустақил Ўзбекистон Республикасини жаҳон афкор оммаси кўзи ўнгида гуллаб-яшнаган диёрга, тинчлик ва осойишталик барқарор бўлган мамлакатга, халқи бой-бадавлат ўлкага айлантиришда Сизга муҳтарам Ислам Абдуғаниевич мустаҳкам соғлиқ, куч-қувват, бахт ва омад тилаймиз.

Вилоят қасаба уюшмалари Кенгашининг учинчи анжумани қатнашчилари.

КЕНГАШИБ ОЛИШДИ

Ўзбекистон қасаба уюшмалари федерациясен кенгашида Тошкент шаҳри, Тошкент, Жиззах, Сирдарё ва Бухоро вилоятларидаги йирик корхоналар, ташкилотлар ва олий ўқув юртли қасаба уюшма кўмиталари раислари билан учрашув бўлиб ўтди. Унда бозор иқтисодиётига ўтиш шароитида Ўзбекистонда қасаба уюшма ҳаракатини ривожлантириш Концепцияси муҳокама қилинди. Шунингдек, қасаба уюшма аъзолигининг айрим масалалари кўриб чиқилди.

Учрашув қатнашчилари қасаба уюшма фаолиятини яхшилаш юзасидан қатор таклифларни ўртага ташладилар. Ўзбекистонда қасаба уюшма ҳаракати бирлигини мустаҳкамлашнинг асосий йўналишларини белгилаб олдилар. Улар қасаба уюшма ҳаёти масалалари бўйича бундан буён ҳам шундай учрашувлар ўтказиш мақсадга мувофиқ деб таъкидладилар.

Учрашувда Ўзбекистон қасаба уюшмалари Федерацияси кенгаши раисининг биринчи муовини Т. Х. Собитов, Федерация кенгаши раисининг муовини М. М. Тўлаганова қатнашдилар.

Б. АҲМЕДОВ.

...БИР КҮН БЕРАР МЕВА-Ю ЯПРОҚ

КҮЧАТ экиб, боғ яратганининг кўнглида юз йиллик умрнинг навбахори барқарор. Униб-улгайиб викор ёйган дарахтлардай қадди тик, бўй-басти адл доим. Эртанги кунга ризқ-рўз, қут-барақа ҳозирлаш, ўлкамизнинг эртанги кунини ҳам ўзи яратган боғлари кўркидай латофат барқ уришини орзуси билан яшнайди у. Хусни ёқут, ширинликда бол шигил-шигил мевалардан маржон таққан шоҳларни кўрган чок севинч тўла кўзларида қалбадаги бир олам ифтихор чарақлаши бекиёс. Гунча гул бўлай деб кўз очган гулзорлар чаманига қуёш маҳлиё. Ана шундай баҳмал ранг боғларда бир лаҳзалик сайрга қонган инсон бир умрга гул бўлиб қолгиси келади. Кўчатлар фарзанд, унга парвариш берган боғбонда эса ота-она мисол чексиз буюклик бор.

Даврон АҲМАД олган сурат.

Хабарлар

МАҒЗИ

● **ТУРКИЯ** Республикаси Президенти Турғут Ўзол бошчилигидаги расмий давлат делегацияси Ўзбекистонга ташриф буюрди. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Қаримов билан Туркия Президенти ўртасида музокаралар бўлиб ўтди, битимлар имзоланди. Туркиялик меҳмон пойтахтимизнинг диққатга сазовор жойларини кўздан кечирди. Ҳурматли меҳмон Бухорода бўлиб ислом оламининг буюк алломаларидан бири ватандошимиз Баҳоуддин Нақшбандий ҳазратлари масжидини ва бошқа тарихий жойларни зиёрат қилди. Унга республикамиз Президенти Ислам Қаримов ҳамроҳлик қилди. 7 апрель куни Турғут Ўзол бошчилигидаги давлат делегацияси Тошкентдан Бишкекка учиб кетди.

● **ЎЗБЕКИСТОН** Республикаси Президентининг Фармони билан Ўзбекистон гўшт ва сут саноати давлат-акционерлик уюшмаси («Ўзгўштсаноат») ташкил этилди. Уюшма юридик шахс ҳуқуқларига эга бўлган хўжалик уюшмаси ҳисобланади ва у чорва молларни харид қилиш, бурдоқига боқиш ва тайёрлашни, гўшт ва сутни қайта ишлашни ҳамда уларни сотишни таъминлайдиган давлат-акционерлик, ижара ва жамоа корхоналарини ихтиёрийлик асосида бирлаштиради.

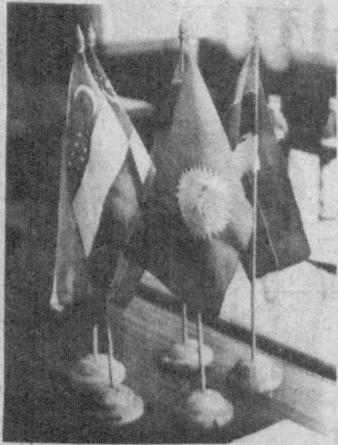
● **ЎЗБЕКИСТОН** Республикаси Вазирлар маҳкамаси белгиланган ҳарбий ва муқобил хизмат муддатларини ўтаб бўлган шахсларни Қуролли Кучлар, чегара ва ички қўшинлар сафларидан заҳирага бўшатил ҳақида ҳамда фуқароларни муддатли ҳарбий ва муқобил хизматга чакирши тўғрисида қарор қабул қилди.

● **ЎЗБЕКИСТОН** Республикаси Вазирлар маҳкамаси бу йил атоқли ўзбек шоҳари Фафур Гулом таваллуд топганига 90 йил тўлиши муносабати билан ушбу қутлуг санани муносиб нишонлаш ҳақида махсус фармойиш чиқарди.

● **ХАЛҚ** депутатлари Жиззах вилоят кенгашининг навбатдан ташқари бўлиб ўтган сессиясида ташкилий масала кўрилди. Вилоят ҳокими Э. Турсунов бошқа ишга ўтганлиги муносабати билан вазифасидан озод қилинди. «Ўзмевабазавотузумсаноати» концерни раиси бўлиб ишлаган Алишер Тошкенов вилоят ҳокими этиб тасдиқланди.

● **ТЕРМЕЗ** шаҳридаги «Алпомиш» ўйингоҳида Шарқнинг буюк алломаси Ал Ҳаким ат-Термизий хотирасига бағишланган полвонларнинг халқаро мусобақаси бўлиб ўтди. Сурхондарёлик Урол Тўраев мусобақанинг мутлақ ғолиби бўлди ва Республика Президенти таъсис этган 1 миллион сўмлик мукофотини қўлга киритди.

● **КОРАҚАЛПОҒИСТОН** Республикасининг Тахтақўпир районида сувни чучуқлаштириб берадиган ноёб ишоот фойдаланишга топширилади.

ҲАМКОРЛИК ДАСТУРИ ИМЗОЛАНДИ

ТОШКЕНТДА Мустакил Давлатлар Ҳамдўстлигига кирувчи мамлакатлар ўрмон тармоқлари ходимлари касаба уюшмалари Федерацияси Марказий Кенгаши раёсатининг йиғилиши бўлди. Марказий Кенгаш раиси В. П. Карньюшин олиб борган йиғилишда Қозоғистон, Қирғизистон Тожикистон ва Ўзбекистон республикалари ўрмон тармоқлари ходимлари касаба уюшмалари Марказий ҳамда Республика Кўмиталарининг раисла-

ри иштирок этдилар. Унда Марказий Кенгаш билан аъзолик ташкилотларининг тармоқ меҳнаткашларини 1993 йилда ижтимоий-иқтисодий жиҳатдан ҳимоялаш бўйича биргаликда олиб борадиган ишларининг асосий йўналишлари, касаба уюшма аъзолигининг асослари, Федерацияни халқаро ижтимоий сугурта Ассоциациясига кириши, МДХ мамлакатларида пенсия ва нафақа таъминотининг тартиб-қоидалари ҳамда аъзолик ташкилотлари-

нинг ўзига хос масалалари муҳокама қилинди. Маърузачи ва нотиклар ўз республикаларида ўрмончиликнинг ҳозирги аҳволи, мебель ва ёғочсозлик саноатини ривожлантириш истикболлари, Марказий Осиёда тармоқ меҳнаткашларининг иқтисодий манфаатларини ҳимоялаш йўллари, ўзаро ҳамкорлик асослари ҳақида батафсил тўхталдилар.

Йиғилишда Ўзбекистон касаба уюшмалари Федерацияси кенгаши

раиси Б. А. Алламуродов нутқ сўлади. Қозоғистон, Қирғизистон, Тожикистон ва Ўзбекистон республикалари ўрмон тармоқлари ходимлари касаба уюшмаларининг ўзаро ҳамкорлиги тўғрисидаги шартнома имзоланди.

(Шартнома матни газетада эълон қилинмоқда).

Тожибой АЛИМОВ,
«Ишонч» муҳбири.

ҚОЗОҒИСТОН, ҚИРҒИЗИСТОН, ТОЖИКИСТОН ВА ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАЛАРИ ЎРМОН ТАРМОҚЛАРИ ХОДИМЛАРИ КАСАБА УЮШМАЛАРИНИНГ ЎЗАРО ҲАМКОРЛИГИ ТЎҒРИСИДА ШАРТНОМА

Қозоғистон, Қирғизистон, Тожикистон ва Ўзбекистон Республикалари ўрмон тармоқлари ходимлари касаба уюшмалари (бундан кейин тарафлар деб аталади) ўз қурултойларида қабул қилинган Уставларини тан олган ва ҳурмат қилган ҳолда ушбу шартномани туздилар. Шартномани тузишдан асосий мақсад — касаба уюшмалари ҳаракатларини бирлаштириш, касаба уюшмалари ижтимоий-иқтисодий манфаатларини муҳофаза қилиш, меҳнатга ҳақ тўлашни такомиллаштириш, иқтисодий вазиятни, ишлаб чиқаришда меҳнат ва маиший шароитларни яхшилаш, меҳнаткашларни соғломлаштириш, бозор муносабатларига ўтиш жараёнида уларни иш билан тўла бандлигини таъминлашда ўзаро ҳамкорликда фаолият кўрсатиш ва тadbирлар белгилашдан иборатдир.

Тарафлар қуйидаги масалаларда келишиб олдилар:

— ўз ҳаракат фаолиятларида инсон ҳуқуқлари умумий декларациясига, касаба уюшмалари ҳаракати халқаро конвенциясига амал қилиш;

— тарафлардан ҳар бирининг тенг ҳуқуқлилигини тан олиш, уларнинг ички ишларига аралашмаслик;

— бир-бирларига зарар келтириши мумкин бўлган ҳатти-ҳаракатларга йўл қўймаслик;

— қабул қилинган мажбуриятлар ва ҳамкорлик қилишнинг ҳамма тан олган принципларининг бажарилишини таъминлаш.

ТАРАФЛАРНИНГ МАЖБУРИЯТЛАРИ

1. Ўзаро келишувга кўра учрашувлар, консултациялар ўтказиш, ходимларни ўқитиш, касаба уюшмалари ҳаётига оид масалалар бўйича ахборотлар алмашиш, касаба уюшмалари тизимини, касаба уюшмалари кўмиталари фаолиятини такомиллаштириш, касаба уюшмаси аъзоларининг ижтимоий-иқтисодий ва ҳуқуқий манфаатларини муҳофаза қилиш бўйича биргаликда ҳаракат қилиш.

2. Тармоқ касаба уюшмаси ҳаётининг энг муҳим долзарб масалаларига оид ўтказилган раёсатлари, мажлислари ҳақида бир-бирларини хабар-

дор қилиш, ўрмон тармоқлари меҳнаткашларининг қонуний манфаатлари ва ҳуқуқларини ҳимоя қилишга тааллуқли бўлган қонун лойиҳалари ишлаб чиқишда тармоқ касаба уюшмаларининг иштирокини таъминлаш.

3. Ушбу шартномага имзо чеккан ҳудудий тармоқ касаба уюшмалари кўмиталарининг беvosита алоқа қилишлари учун шарт-шароитлар яратиш.

4. Тарафлар илтимос қилган тақдирда, бу бошқа тарафнинг манфаатларига зид келмаса, улар бошлаган ишларни қўллаб-қувватлашни амалга ошириш.

5. Мураккаб иқтисодий ҳолатлар содир бўлганда, табиий офат юз берганида, сиёсий мазмунга эга бўлмаган жамоа ҳаракатлари пайтида бир-бирларига моддий ёки бошқа турдаги ёрдам бериш.

6. Ишлаб чиқаришдаги жароҳатланишларнинг олдини олиш, меҳнат шароитларини яхшилаш борасидаги ишлардан, касаба уюшмалари ва хўжалик идоралари ўзаро ҳамкорлигининг янги шаклларида, қатта туркумда ишлаб чиқарилган технологик жиҳозлар, дастгоҳлар ва бошқа машина-механизмлардаги конструктив камчиликлар туфайли оғир оқибатларга олиб келадиган ҳодисалардан бир-бирларини хабардор қилиб бориш.

7. Ўрмон тармоқлари меҳнаткашларига санаторий-курорт хизмати кўрсатиш, уларнинг болалари ва она аъзоларини соғломлаштириш соҳаларида бир-бирларига ёрдам бериш.

8. Тарафлар вакилларини ўтказиладиган республика ва халқаро тadbирларга меҳмон сифатида тақлиф қилиш.

9. Тарафларнинг бошқа халқаро касаба уюшмалари ташкилотлари ва бирлашмалари билан ҳамкорлик қилишга қаратилган ҳаракатларини қўллаб-қувватлаш.

Бир-бирларига халқаро касаба уюшмаси ҳаракатида тўпланган тажрибаларини ўрганишга ёрдамлашиш, жумладан бошқа мамлакатларнинг турдош касаба уюшмалари билан алоқалар ўрнатишга оид ахборотларни бериш.

10. Турли объектив сабабларга кўра ўрмон тар-

моғи ходимлари касаба уюшмасининг аъзоси бир республикадан бошқа республикага кўчиб боргудек бўлса, унинг касаба уюшмасидаги стажини сақлаб қолган ҳолда иш билан таъминлашга ёрдам бериш.

Ушбу шартнома тарафларнинг сайланган муддати тугагунинга қадар амал қилади ва уларнинг ваколатли шахслари томонидан имзоланган кундан бошлаб қучга қиради, унга барча тарафларнинг келишувига кўра ўзгартишлар киритиш мумкин.

Шартнома бошқа суверен давлатларнинг тармоқ касаба уюшмалари билан ҳамкорлик қилишнинг чеклаб қўймайди.

Шартномани бекор қилмоқчи бўлган тараф бу ҳақида икки ой олдин тарафларни ёзма равишда хабардор қилиши керак.

Ушбу шартномани бажариш жараёнида содир бўлаётган баҳсли масалалар тенг ҳуқуқлилиқ асосида ҳал этилади.

Шартнома қозоқ, қирғиз, тожик, ўзбек ва рус тилларида кўчирилган. Уларнинг ҳар бири тенг қучга эгадир.

Қозоғистон ўрмон тармоқлари ходимлари касаба уюшмаси номидан касаба уюшмаси Марказий Кўмитаси Раиси **Ж. Р. УНАЛБОЕВ**,

Қирғизистон ўрмон тармоқлари ходимлари касаба уюшмаси номидан касаба уюшмаси Республика Кўмитаси Раиси

К. М. АСАНХЎЖАЕВ,

Тожикистон ўрмон тармоқлари ходимлари касаба уюшмаси номидан касаба уюшмаси Республика Кўмитаси Раиси

Ф. Х. ХИКМАТОВ,

Ўзбекистон ўрмон тармоқлари ходимлари касаба уюшмаси номидан касаба уюшмаси Марказий Кўмитаси Раиси

П. Н. НУРМИРЗАЕВ.

Лойиҳа

МЕХНАТНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ ТЎҒРИСИДА

УШБУ ҚОНУН ИШЛАБ ЧИҚАРИШ УСУЛЛАРИ, МУЛК ШАКЛИДАН ҚАТЪИ НАЗАР МЕХНАТНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШНИ ТАШКИЛ ЭТИШНИНГ ЯГОНА ТАРТИБИНИ БЕЛГИЛАЙДИ ВА ФУҚАРОЛАРНИНГ СОҒЛИҒИ ВА МЕХНАТИ МУҲОФАЗА ҚИЛИНИШИГА БЎЛГАН КОНСТИТУЦИЙВИЙ ҲУҚУҚЛАРНИ ТАЪМИНЛАШ ВА РЎЁБГА ЧИҚАРИШГА ҚАРАТИЛГАН.

I БУЛИМ.

УМУМИЙ ҚОНДАЛАР

1-модда. Фуқароларнинг меҳнатни муҳофаза қилинишига бўлган ҳуқуқлари
Ўзбекистон Республикаси фуқаролари, чет эл фуқаролари ва фуқаролиги бўлмаган шахслар меҳнатни муҳофаза қилиниши ҳуқуқига эгадирлар.

2-модда. Меҳнатни муҳофаза қилиш

Меҳнатни муҳофаза қилиш — бу меъёрий ҳужжатлар, ижтимоий-иқтисодий, ташкилий, техникавий, гигиена ва даволаш-профилактика тадбирлари ҳамда инсоннинг меҳнат жараёнидаги хавфсизлиги, сиҳат-саломатлиги ва иш қобилияти сақланишини таъминловчи воситаларнинг тизимидир.

3-модда. Меҳнатни муҳофаза қилиш тўғрисидаги қонунлар ва қонуннинг қўлланиш соҳаси

Меҳнатни муҳофаза қилиш тўғрисидаги қонунлар ушбу Қонун ва унга мувофиқ чиқариладиган бошқа меъёрий ҳужжатлардан иборат бўлади.

Ушбу Қонун мулк ва ҳужалик юритиш шакли турлича бўлган корхоналар, муассасалар, ташкилотлар* билан, шу жумладан айрим ёлловчилар билан меҳнат муносабатларида турган барча ишловчилар: кооперативларнинг аъзолари, ишлаб чиқариш амалиётини ўтаётган олий ўқув юрлари талабалари, ўрта махсус ўқув юрлари, ҳунар-техника билим юрлари ва умумий таълим мактабларининг ўқувчилари, корхоналарда ишлашга жалб этиладиган ҳарбий хизматчилар, суд ҳукми билан жазони ўтаётган шахслар, ахлоқ тузатиш-меҳнат муассасалари корхоналарида ёки ҳукмлар ижросини амалга оширувчи идоралар белгиладиган корхоналарда ишлаш даврида, шунингдек жамият ва давлат манфаатларини кўзлаб ташкил этиладиган бошқа турдаги меҳнат фаолияти иштирокчиларига нисбатан амал қилади.

4-модда. Меҳнатни муҳофаза қилиш соҳасидаги давлат сиёсати

Меҳнатни муҳофаза қилиш соҳасидаги давлат сиёсати Ўзбекистон Республикаси Вази́рлар маҳкамаси томонидан амалга оширилади ва:

корхонанинг ишлаб чиқариш фаолияти натижаларига нисбатан ходимнинг ҳаёти ва соғлиғи устиворлиги; меҳнатни муҳофаза қилиш соҳасидаги фаолиятни иқтисодий ва ижтимоий сиёсатнинг бошқа йўналишлари билан мувофиқлаштириб бориши;

мулк ва ҳужалик юритиш шаклларида қатъи назар барча корхоналар учун меҳнатни муҳофаза қилиш соҳасида ягона тартиб-қондалар белгилаб қўйиш;

меҳнатнинг экология жиҳатидан хавфсиз шароитлари яратилишини ва иш жойларида атроф-муҳит ҳолати

*Матнда бундан кейин «корхоналар» деб юритилади.

мунтазам назорат этилишини таъминлаш;

корхоналарда меҳнатни муҳофаза қилиш талаблари ҳамма жойда назорат қилинишини амалга ошириш;

меҳнатни муҳофаза қилишнинг маблағ билан таъминлашда давлатнинг иштирок этиши;

олий ва ўрта махсус ўқув юрларида меҳнат муҳофазаси бўйича мутахассислар тайёрлаш;

хавфсиз техника, технологиялар ва ходимларни ҳимоялаш воситаларни ишлаб чиқиши ва жорий этилишини рағбатлантириш;

фан, техника ютуқларидан ҳамда меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича ватанимиз ва чет эл илгор тажрибасидан кенг фойдаланиш;

ишловчиларни махсус кийим ва пойабзал, шахсий ҳимоя воситалари, пархез оқатлари билан бепул таъминлаш;

корхоналарда меҳнатнинг соғлом ва хавфсиз шарт-шароитларини яратишга кўмаклашувчи солиқ сиёсатини юритиш;

ишлаб чиқаришдаги ҳар бир бахтсиз ҳодисани ва ҳар бир касб касаллигини текшириб чиқиш ҳамда ҳисобга олиб боришнинг ва шу асосда ишлаб чиқаришдаги жараҳатланишлар ҳамда касб касалликларига чалинишлар даражаси ҳақида аҳолини хабардор қилишнинг мажбурийлиги;

ишлаб чиқаришдаги бахтсиз ҳодисалардан жабрланган ёки касб касаллигига йўлиққан ишловчиларнинг манфаатларини ижтимоий ҳимоялаш;

касаба уюшмалари ва бошқа жамоат бирлашмалари, корхоналар ва алоҳида шахсларнинг меҳнатни муҳофаза қилиш таъминлашга қаратилган фаолиятини ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш;

меҳнатни муҳофаза қилиш муаммоларини ҳал этишда халқаро ҳамкорлик қилиш.

5-модда. Меҳнатни муҳофаза қилишнинг давлат томонидан бошқариш

Меҳнатни муҳофаза қилишнинг давлат томонидан бошқаришнинг Ўзбекистон Республикаси Вази́рлар маҳкамаси амалга оширади.

6-модда. Жамоат бирлашмаларининг меҳнатни муҳофаза қилиш муаммоларига оид қарорларни ишлаб чиқиш ва қабул қилишда иштирок этиши

Корхоналар, мутахассислар, фуқаролар меҳнатни муҳофаза қилиш муаммоларини ҳал этиш учун Ўзбекистон Республикасининг жамоат бирлашмалари тўғрисидаги қонунларига мувофиқ амал қиладиган жамоат бирлашмаларига бирлашишлари мумкин.

Давлат ва ҳужалик бошқаруви идоралари, назорат қилиш идоралари, шунингдек корхоналар бу бирлашмаларга ҳар томонлама ёрдам ва

мадад кўрсатадилар ҳамда меҳнатни муҳофаза қилишнинг таъминлаш масалалари бўйича қарорлар тайёрлаш ва қабул қилишда улар ишлаб чиққан қондалар ва тавсияларни ҳисобга оладилар.

7-модда. Меҳнатни муҳофаза қилиш оид халқаро шартномалар

Ўзбекистон Республикаси корхоналари ва фуқаролари халқаро шартномалар ва битимлар асосида ишларни бажарганларида, агар ўзгача шартлашилмаган бўлса, меҳнатни муҳофаза қилиш

бўйича уларда кўзда тутилган талаблар ушбу қонунга, Ўзбекистон Республикасининг меҳнат тўғрисидаги қонунларига мувофиқ қўллади.

Ўзбекистон Республикаси корхоналарида ишлаётган чет эл фуқаролари учун меҳнатни муҳофаза қилиш ма-

салаларига доир муносабатларни тартибга солишнинг ўзига хос хусусиятлари манфаатдор томонларнинг ўзаро битимлари билан белгилаб қўйилади.

II БУЛИМ.

МЕХНАТНИНГ МУҲОФАЗА ҚИЛИНИШИНИ ТАЪМИНЛАШ

8-модда. Меҳнат муҳофазасини меъёрий таъминлаш

Ўзбекистон Республикаси Вази́рлар маҳкамаси Ўзбекистон Республикасининг

Соғлиқни сақлаш вази́рлиги, манфаатдор вази́рликлари ва идоралари билан биргаликда

ва республика касаба уюшмаси ташкилоти билан келишилган ҳолда меҳнатни, атроф-муҳитни муҳофаза қилишнинг илмий асосланган стандартлари, қонда ва меъёрларини ишлаб чиқиш ва қабул қилиш йўли билан ишлаб чиқаришда меҳнат хавфсизлигини таъминлаш

учун зарур бўлган талаблар даражасини белгилайди, шунингдек касаба уюшмалари билан келишилган ҳолда меҳнат шароитларини яхшилаш, ишлаб чиқаришдаги жараҳатланишлар, касб касалликларининг олдини олишга оид республика мақсадли дастурларини ишлаб чиқади ва молиявий таъминлайди ҳамда уларнинг бажарилишини назорат қилади.

Вази́рликлар ва идоралар, тегишли касаба уюшмаси идоралари билан келишилган ҳолда меҳнат шарт-шароитларини яхшилаш бўйича тармоқ дастурларини ишлаб чиқади ва молиявий таъминлайди.

Корхона маъмурияти, ёлловчи, мулкдор ёхуд улар ваколат берган бошқарув идораси* корхонада меҳнатни муҳофаза қилиш стандартлари, қонда ва меъёрларининг талаблари, шунингдек жамоат шартномасида кўзда тутилган мажбуриятлар бажарилишини таъминлайди.

Корхоналарнинг ишловчилари республиканинг тегишли қонунлари ва меъёрий ҳужжатлари, жамоат шартномалари билан белгиланган меҳнатни муҳофаза қилиш қондалари ва меъёрлари талабларига риоя этишлари шарт.

9-модда. Корхоналар ва объектларни лойиҳалаш, қуриш ва ишлатишда, ишлаб чиқариш воситаларини тайёрлаш ва таъмирлашда меҳнатни муҳофаза қилиш талабларига риоя этилишини таъминлаш

*Матнда бундан кейин «маъмурият» деб юритилади.

Стандартлар, эргономика, меҳнатни муҳофаза қилишга доир қондалар ва меъёрлар талабларига жавоб бермайдиган ишлаб чиқариш бинолари ва иншоотларни лойиҳалаш, қуриш ҳамда қайта қуриш, ишлаб чиқариш воситаларини ишлаб чиқиш, тайёрлаш, таъмирлаш, технологияларни, шу жумладан хоринждан сотиб олинганларини жорий этишга йўл қўйилмайди.

Ҳеч бир янги ёки қайта қуриладиган корхона, ишлаб чиқариш воситалари, агар улар Ўзбекистон Республикаси Вази́рлар маҳкамаси белгиланган тартибда берилган хавфсизлик шаҳодатномасига эга бўлмаса, фойдаланишга қабул қилиниши ва ишга туширилиши мумкин эмас.

Белгиланган тартибда рўйхатдан ўтказилиши лозим бўлган корхоналар Ўзбекистон Республикаси тегишли назорат идораларининг фаолиятини амалга ошириш ҳуқуқини таъминловчи олдидан берилладиган рўхсатномасини тақдим этишлари шарт. Корхонанинг кўрсатилган рўхсатномани олиш тартиби Ўзбекистон Республикаси Вази́рлар маҳкамаси томонидан белгиланади.

Меҳнат хавфсизлиги талабларига жавоб бермайдиган ва ишловчилар соғлиғи ҳамда ҳаётига хавф туғдирувчи корхоналар фаолияти ёки ишлаб чиқариш воситаларидан фойдаланиши, улар меҳнат хавфсизлиги талабларига мувофиқ ҳолга келтирилгунга қадар, Ўзбекистон Республикаси қонунларида белгиланган тартибда ваколатли идоралар томонидан тўхтатиб қўйилиши керак.

10-модда. Меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича мутахассислар тайёрлаш

Ўзбекистон Республикасида давлат ва корхоналар корхоналарнинг меҳнатни муҳофаза қилиш хизматларида ишлаш учун олий ва ўрта махсус ўқув юрларида мутахассислар тайёрлашни таъминлайди.

Олий ва ўрта махсус ўқув юрлари талабалар ва ўқувчилар халқ ҳужалиғи турли хилдаги тармоқларининг ишлаб чиқариш хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда «Меҳнатни муҳофаза қилиш» курсини ўтишларини

шартта ташкил этишлари шарт.

Вази́рликлар, идоралар, концернлар, уюшмалар ва бошқа ҳужалик бошқаруви идоралари меҳнатни муҳофаза қилиш тизимида ишлаш учун мутахассисларнинг қайта ихтисослашувини таъминлайди.

11-модда. Меҳнатни муҳофаза қилишнинг молиявий таъминлаш

Меҳнатни муҳофаза қилишнинг молиявий таъминлаш давлат томонидан, шунингдек мулк шаклидан қатъи назар жамоат бирлашмалари, корхоналарнинг ихтиёрий бадаллари ҳисобига амалга оширилади.

Меҳнатни муҳофаза қилишга тегишли бюджетларда алоҳида сатрда ажратиладиган бюджет маблағлари (республика ва маҳаллий) бошқарув ҳамда назорат қилиш идораларини сақлаш, илмий-тадқиқот ишларини молиявий таъминлаш, давлатнинг меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича мақсадли дастурларини бажариш учун фойдаланилади.

Ҳар бир корхона меҳнатни муҳофаза қилиш учун зарур маблағларни жамоат шартномасида белгиланган миқдорда ажратади. Корхоналарнинг ходимлари ана шу мақсадлар учун қандайдир қўшимча чиқим қилмайди.

Корхоналар ҳужалик, тижоратчилик, ташқи иқтисодий ва бошқа фаолиятдан келадиган фойда (даромад), шунингдек бошқа манбалар ҳисобига меҳнатни марказлаштирилган муҳофаза қилиш фондларини ташкил этиш ҳуқуқига эга. Меҳнатни муҳофаза қилиш фондига ажратилган фойдага солиқ солинмайди.

Фондларни ташкил этиш ва фойдаланиш тартиби Ўзбекистон касаба уюшмалари федерацияси Кенгаши иштирокида Ўзбекистон Республикаси Вази́рлар маҳкамаси томонидан белгиланади.

12-модда. Меҳнатни муҳофаза қилиш воситаларини яратиш ва ишлаб чиқаришдан корхоналарнинг иқтисодий манфаатдорлигини таъминлаш

Корхоналар кўрган фойданинг меҳнатни муҳофаза этишга оид адабиётлар, плакатлар, бошқа тарбиёт воситаларини нашр этиш ҳисобига ҳосил бўлган қисмига, шунингдек илмий-тадқиқот ва лойиҳа конструкторлик ташкилотлари кўрган фойданинг ишловчиларнинг умумий ва шахсий янги ҳимоя воситаларини, ишлаб чиқариш муҳитини назорат қилиш асбоблари ва дозиметрия воситаларини яратиш, ишлаб чиқариш ва мавжуд воситаларни сотиш ҳисобига ҳосил бўлган қисмига имтиёзли солиқ солинади.

13-модда. Корхоналарда меҳнатнинг соғлом ва хавфсиз шарт-шароитларини таъминлаш

Корхонадаги, ҳар бир иш жойидаги меҳнат шароити (Давоми 4-бетда).

Лойиҳа

МЕХНАТНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ ТЎҒРИСИДА

(Давоми. Боши 3-бетда).
меҳнатни муҳофаза қилиш стандартлари, қонда ва меъёрлари талабларига мувофиқ бўлиши лозим.

Корхонада меҳнатнинг соғлом ва хавфсиз шароитларини таъминлаш, ишлаб чиқаришнинг хавфли ва зарarli омиллари устидан назорат ўрнатилишини ташкил этиш ва назоратнинг натижалари тўғрисида меҳнат жамоаларини ўз вақтида хабардор қилиш маъмурият зиммасига юкланади.

Меҳнат шароити зарарли ва хавфли ишлаб чиқаришларда, шунингдек ўта нохуш ҳароратли шароитда бажариладиган ёки инфослашишлар билан боғлиқ ишларда ишловчиларга давлат бошқаруви идоралари белгиланган меъёрларда махсус кийим, пойабзал ва бошқа шахсий ҳимоя воситалари, ювиш ва дезинфекциялаш воситалари, сут ёки унга тенглашадиган бошқа озиқ-овқат маҳсулотлари, парҳез овқат бепул берилади.

Маъмурият ва ходимларнинг корхонада меҳнатнинг соғлом ва хавфсиз шароитларини таъминлаш юзасидан ўзaro мажбуриятлари жамоа шартномаси ёки битимда кўзда тутилади.

14-модда. Корхоналарда меҳнатни муҳофаза қилиш хизматлари

Ходимлар сони 50 нафар ва ундан ошадиган корхоналарда махсус тайёргарликка эга шахслар орасидан меҳнатни муҳофаза қилиш хизматлари тузилади (лавозимлар жорий этилади), 50 ва ундан зиёд транспорт воситалари бўлганларида эса

йўл ҳаракати хавфсизлиги хизматлари тузилади (лавозимлар жорий этилади). Ходимлар сони ва транспорт воситалари миқдори оз корхоналарда меҳнатни муҳофаза қилиш хизматининг вази-

фаларини бажариш раҳбарлардан бирининг зиммасига юкланади.

Меҳнатни муҳофаза қилиш ва йўл ҳаракати хавфсизлиги хизматлари касаба уюшмаси қўмитаси билан келишилган қондалар асосида ишлайди ва ўз мақомига кўра корхонанинг асосий хизматларига тенглаштирилади ҳамда унинг раҳбарига бўйсунди.

Меҳнатни муҳофаза қилиш хизматларининг мутахассислари барча ходимлар меҳнатни муҳофаза қилиш қондалари ва меъёрларига риоя этишларини назорат қилиш, структура бўлинмалари раҳбарларига аниқланган нуқсонларни бартараф этиш ҳақида бажарилиши

шарт бўлган кўрсатмалар бериш, шунингдек меҳнатни муҳофаза қилиш тўғрисидаги қонунларни бузаятган шахсларни масъулиятга тортиш ҳақида корхоналарнинг раҳбарларига тақдимномалар киритиш ҳуқуқига эгадирлар.

Меҳнатни муҳофаза қилиш ва йўл ҳаракати хавфсизлиги хизматларининг мутахассислари уларнинг хизмат вазибаларига тааллуқли бўлмаган ишларни бажаришга жалб этилишлари мумкин эмас.

Меҳнатни муҳофаза қилиш ва йўл ҳаракати хавфсизлиги хизматлари корхона фаолияти тўхтатилган тақдирдагина тугатилади.

15-модда. Ходимларни бахтсиз ҳодисалар ва касб касалликларидан ижтимоий суғурта қилиш

Корхоналарнинг ходимлари Ўзбекистон Республикаси қонунларида белгиланган тартибда ва шартлар билан бахтсиз ҳодисалар ва касб касалликларидан мажбурий суғурта қилинишлари шарт.

III БУЛИМ.

ИШЛОВЧИЛАРНИНГ МЕХНАТНИ

МУҲОФАЗА ҚИЛИШГА ДОИР

ҲУҚУҚЛАРИНИ РЎБГА ЧИҚАРИШДАГИ

КАФОЛАТЛАРИ

16-модда. Ишга қабул қилишда меҳнатни муҳофаза қилиш ҳуқуқи кафолатлари

Меҳнат шартномаси (битими) шартлари меҳнатни муҳофаза қилишга оид қонунлар ва бошқа меъёрий ҳужжатларнинг талабларига мувофиқ бўлиши шарт.

Фуқароларни уларнинг саломатлигига номувофиқ бўлган ишга қабул қилиш ман қилинади.

Маъмурият ходимни касб насаллиги пайдо бўлиш хатари юқори даражадалиги аён бўлган ишга қабул қилаётганда уни бундай касалликка қилинишининг энг аҳтимол тутилган муддати ҳақида огоҳлантириши ва у билан шу муддатгача амал қиладиган, сўнг унга аввалги иш ҳақи сақланган ҳолда бошқа иш бериш кўзда тутилган меҳнат шартномаси имзолаши шарт.

17-модда. Мажбурий медицина кўриклари

Корхона соғлиқни сақлаш идоралари томонидан белгиланган тартибга мувофиқ равишда бир қатор касблар ва ишлаб чиқаришларнинг ходимларини меҳнат шартномасининг имзолаш пайтида дастлабки ва унинг

амал қилиш чоғида вақти-вақти билан тиббий кўридан ўтказишни ташкил қилиши шарт. Ходимлар тиббий кўриклардан ўтишдан бўйин товлашга ҳақли эмаслар.

Ходимлар тиббий кўриклардан ўтишдан бўйин товласалар ёки ўтказилган текширишларнинг натижалари бўйича тиббий комиссиялар берадиган тавсияларни бажармасалар, маъмурият уларни ишга қўймаслик ҳуқуқига эгадир.

Ходим, агар у ўзининг саломатлиги ёмонлашиши меҳнат шароити билан боғлиқ деб ҳисобласа, навбатдан ташқари тиббий кўрик ўтказилишини талаб қилиш ҳуқуқига эга.

Тиббий кўрикларни ўтказиш пайтида ходимнинг иш жойи (лавозими) ва ўртача иш ҳақи сақланади.

18-модда. Меҳнат фао-

лияти жараёнида меҳнатни муҳофаза қилиш ҳуқуқининг кафолатлари

Маъмурият меҳнатни муҳофаза қилишнинг замонавий воситаларини жорий этиши ва ишлаб чиқаришда жароҳатланиш ҳамда касб касалликларининг олдини оладиган санитария-гигиена шароитларини таъминлаши шарт.

Ходимнинг саломатлиги

ёки ҳаётига хавф туғдирувчи вазият пайдо бўлганда, у бу ҳақда зудлик билан маъмуриятга хабар қилади. бу назорат органлари томонидан тасдиқланган тақдирда маъмурият ишни тўхтатиши ва хавфни бартараф этиш чорасини кўриши шарт. Маъмурият томонидан зарур чоралар кўрилмаган тақдирда ходим, унга бирор интизомий жазо берилишидан қўчмай ишни хавф бартараф этилгунга қадар тўхтатиб туришга ҳақлидир.

Маъмурият, агар меҳнатни муҳофаза қилиш инспекцияси томонидан тасдиқланган, ходимнинг ҳаёти ва саломатлиги учун тўғридан-тўғри жиддий хавф ҳамон сақланиб турган бўлса, ундан ишни қайта бошлашни талаб қилишга ҳақли йўқ ва ходимга иш тўхтатиб турилган бутун давр учун барча моддий зиёни тўлаши шарт.

Маъмурият меҳнатни муҳофаза қилиш тўғрисидаги қонунларни бузган ва бу назорат қилувчи идоралар томонидан тасдиқланган тақдирда, меҳнат шартномаси ходимнинг аризасига кўра, унга ишдан бўшаганда бериладиган пул тўланган ҳолда, исталган пайтда бекор қилиниши мумкин.

Ходимда касб касаллиги белгилари аниқланган тақдирда маъмурият тиббий хулоса асосида уни янги ихтисосга ўтиш даври учун ўртача ойлик иш ҳақи сақланган ҳолда бошқа ишга ўтказиши лозим.

19-модда. Ходимларни меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича ўқитиш ва уларга йўл-йўриқлар бериш

Корхоналарнинг барча ходимлари, шу жумладан раҳ-

барлари касблари ва иш турлари учун давлат назорат идоралари белгиланган тартиб ва муддатларда ўқишлари, йўл-йўриқлар олишлари, билимларини текширувдан ўтказишлари ҳамда қайта аттестациядан ўтишлари шарт.

Маъмурият, барча янги ишга кираётганлар, шунингдек бошқа ишга ўтказиладиганлар учун ишларни бажаришнинг хавфсиз усулларини ўргатишни ташкил этишлари, меҳнатни муҳофаза қилиш ва бахтсиз ҳодисаларда жабрланганларга ёрдам кўрсатиш бўйича йўл-йўриқлар беришлари шарт.

Ўта хавфли ишлаб чиқаришларга ёки касбий танлов талаб қилинадиган ишга кираётган ходимлар учун меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича имтихонлар топшириладиган ва кейин вақти-вақти билан қайта аттестациядан ўтиладиган ўқув ўтказилади.

Меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича белгиланган тартибда ўқитиш, йўл-йўриқлар бериш ва билимларини текширишдан ўтмаган шахсларни ишга қўйиш тақиқланади.

Маъмурият ходимларнинг меҳнатни муҳофаза қилиш масалалари бўйича малакаси мунтазам ошириб борилишини таъминлаши шарт.

20-модда. Ходимларнинг меҳнат шароитлари аҳоли ва муҳофаза қилиниши тўғрисида ахборот олишга бўлган ҳуқуқлари

Корхона ходимлари иш жойларидаги меҳнат шароитларининг аҳоли ва муҳофаза қилиниши, бунда лозим бўлган шахсий ҳимоя воситалари, имтиёзлар ва товон пуллари тўғрисида ахборот талаб қилиш ҳуқуқига эгадирлар, маъмурият эса уларга бундай ахборотни бериши шарт.

21-модда. Ходимларнинг айрим тоифалари учун меҳнатни муҳофаза қилиш соҳасидаги муносабатларни тартибга солишнинг ўзига хос хусусиятлари

Ходимларнинг айрим тоифалари (хотин-қизлар, ёшлар, меҳнат қобилияти чекланган шахслар), шунингдек меҳнатнинг оғир ва зарарли шароитларида ишловчи ходимлар учун меҳнатни муҳофаза қилиш соҳасидаги муносабатларни тартибга солишнинг ўзига хос хусусиятлари Ўзбекистон Республикаси қонунлари билан белгиланади.

IV БУЛИМ.

МЕХНАТНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШГА ДОИР

ҚОНУНЛАР ВА БОШҚА МЕЪЕРИЙ

ҲУҲЖАТЛАРГА РИОЯ ЭТИЛИШИ

УСТИДАН ДАВЛАТ ВА ЖАМОАТЧИЛИК

НАЗОРАТИ

22-модда. Меҳнатни муҳофаза қилишга доир қонунлар ва бошқа меъёрий ҳужжатларга риоя этилиши устидан давлат назорати

Меҳнатни муҳофаза қилишга доир қонунлар ва бошқа меъёрий ҳужжатларга ҳамма жойларда риоя этилиши устидан давлат назоратини бунга махсус ваколат берилган, Ўзбекистон Республикаси Вазирилари

маҳкамаси тасдиқлайдиган низом асосида ишловчи давлат идоралари (инспекциялар) амалга оширадирлар.

23-модда. Меҳнатни муҳофаза қилишга доир қонунлар ва бошқа меъёрий ҳужжатларга риоя этилиши устидан жамоатчилик назорати

Меҳнатни муҳофаза қилишга доир қонунлар ва бошқа меъёрий ҳужжатларга риоя этилиши устидан жа-

моатчилик назоратини меҳнат жамоалари ва касаба уюшмаси ташкилотлари номидан улар меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича сайлайдиган вакиллар амалга оширадирлар.

Меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича махсус тайёргарликдан ўтган вакил иш жойларида меҳнат муҳофазасининг аҳолини монеликсиз текшириш, аниқланган камчиликларни бартараф этиш ва уларда айбон шахсларни масъулият тортиш тўғрисида таклифлар киритиш ҳуқуқига эгадир. Меҳнат муҳофазаси бўйича вакилга ўз вазибаларини бажариши учун ҳар ҳафтада ўртача иш ҳақи миқдорига ҳақ тўланган ҳолда иш пайтида камидан икки соат вақт ажратиб берилади.

24-модда. Ходимларнинг меҳнатни муҳофаза қилинишига доир ҳуқуқларини ҳимоя этиш бўйича касаба уюшмаларининг ҳуқуқлари

Касаба уюшмалари давлат ва ҳўжалик идоралари олдида ходимларнинг меҳнатни муҳофаза қилинишига доир ҳуқуқларини ҳимоя қиладилар, унинг рўёбга чиқарилиши устидан назоратни амалга оширадирлар, ана шу мақсадда ўз қармоғларида низом асосида ишловчи меҳнат техник инспекциясига эга бўладилар, меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича давлат сиёсатини ишлаб чиқишда, меъёрий ва ҳуқуқий фаолиятда иштирок этадилар. Меҳнатни муҳофаза қилиш масалаларига доир барча меъёрий ҳужжатлар (стандартлар, қондалар, меъёрлар, йўриқномалар ва ҳоказо) тегишли идоралар томонидан касаба уюшмалари олдиндан кўриб чиққанидан кейин қабул қилинади.

Касаба уюшмалари ўз ташаббуси билан ёки ишловчиларнинг илтимоси билан корхоналарда меҳнатни муҳофаза қилишга оид қонунлар ва бошқа меъёрий ҳужжатларга риоя этилишини, жамоа шартномалари ва битимлари бажарилишини текшириш, аниқланган камчиликларни бартараф этиш тўғрисида қарорлар қабул қилиш ёки маъмуриятга тақдимномалар киритишга ҳақлидир.

Мансабдор шахслар уларни бажаришни асоссиз рад этган ёки одамлар соғлиги ёхуд ҳаётига хавф туғдирувчи қонунга зид хатти-ҳаракатлар қилган, ишлаб чиқаришдаги бахтсиз ҳодисаларни ҳисобга олишдан яширган тақдирда касаба уюшмалари айбдорларни эгаллаб турган лавозимдан бўшатишгача жавобгарликка тортиш, шунингдек аниқланган камчиликлар бартараф этилгунга қадар ишларни тўхтатиб туриш тўғрисидаги талаблар билан давлат ва ҳуқуқ муҳофазаси идораларига мурожаат этишга ҳақлидирлар.

Ходимларнинг меҳнатлари муҳофаза қилинишига бўлган ҳуқуқлари рўёбга чиқарилиши устидан назоратни амалга оширишда касаба уюшмаларининг меҳнат техник инспекцияси италган корхонани бемалол кириб кўриш, аниқланган нуқсонларни бартараф этиш тўғрисида маъмуриятга кўрсатмалар бериш, мансабдор шахсларга жарима солиш,

(Давоми 5-бетда).

МЕҲНАТНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ ТЎҒРИСИДА

(Давоми. Боши
3—4-бетларда).

агар бундан буёнга фойдаланилиши ишловчилар соғлиғи ёки ҳаётига хавф туғдирса ускуналар, участкалар, цехлар, ишлаб чиқаришларнинг ишини вақтинча тўхтатиб қўйиш, ишлаб чиқаришда ходим дучор бўлган бахтсиз ҳодисаларни текширишда қатнашиш (ёки уни мустақил таъқиришга ҳақлидир).

Касаба уюшмалари белгиланган тартибда меҳнатни муҳофаза қилишга доир меъёрий ҳужжатларни ишлаб чиқишда ва келишиб олишда иштирок этадилар, улар билан келишиб олинмаган ҳужжатларнинг кучга киритилишига қарши тегишли давлат идоралари орқали протест киритиш ҳуқуқига эгадирлар.

Касаба уюшмалари ишлаб чиқариш воситаларини синаш ва фойдаланишга қабул қилиш давлат комиссиялари ишида, ишлаб чиқаришдаги касб касалликларини текширишда, тиб-

бий-меҳнат эксперт комиссияси (ТМЭК) мажлисларида иштирок этадилар, меҳнатни муҳофаза қилишнинг аҳолини, уни яхшилаш бўйича жамоа шартномаларида кўзда тутилган тадбирлар бажарилишини текширадilar ва уларнинг натижалари юзасидан аниқланган нуқсонларни барта раф этишга қаратилган бажарилиш шарт таклифлар киритадилар.

Хизмат вазифаларини бажариш чоғида майиб бўлиш ёки саломатликка бошқача тарзда путур етиши туфайли келтирилган зарар қопланиши учун ҳамда ходимларнинг саломатлиги ва меҳнати муҳофаза қилинишига бўлган ҳуқуқлари чекланган бошқа ҳолларда касаба уюшмалари ўз ташаббуси билан ёки ишловчиларнинг аризалари га биноан уларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиб даъво аризалари билан судга мурожаат этишлари мумкин.

V БУЛИМ.

МЕҲНАТНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ ТЎҒРИСИДАГИ ҚОНУНЛАР ВА БОШҚА МЕЪЕРИЙ ҲУЖЖАТЛАРНИ БУЗГАНЛИК УЧУН ЖАВОБГАРЛИК

25-модда. Меҳнатни муҳофаза қилишга доир талаблар таъминланмагани учун корхоналарнинг жавобгарлиги

Корхоналар меҳнатни муҳофаза қилишга доир талабларни ишлаб чиқаришдаги бахтсиз ҳодисалар ва

касб касалликларидан ижтимоий суғурта қилиш мақсадларига оширилган тарифлар бўйича маблағлар

ажратадилар. Тарифлар меҳнат шариоати, бажариладиган ишлар хавфлиги, зарарлиги ва оғирлигига боғлиқ ҳолда вақти-вақти билан қайта кўриб чиқиладилар.

Ўзбекистон Республикаси Меҳнат вазирлигининг меҳнат шариоатларини давлат экспертизаси хулосаси таърифларни қайта кўриб чиқиш учун асос ҳисобланади.

26-модда. Меҳнатни муҳофаза қилиш талабларига жавоб бермайдиган ишлаб чиқариш аҳамиятидаги маҳсулотни ишлаб чиқарганлик ва сотганлик учун корхоналарнинг иқтисодий жавобгарлиги

Меҳнатни муҳофаза қилиш талабларига жавоб бермайдиган ишлаб чиқариш аҳамиятидаги маҳсулот ишлаб чиқараётган ва етказиб бераётган корхоналар истеъмолчиларга етказилган зарарни Ўзбекистон Республикаси қонунларида белгиланган тартибда ва шартларда қоплайдилар.

Меҳнатни муҳофаза қилиш бўйича стандартлар, қоидалар ва меъёрларнинг Ўзбекистон Республикасида белгиланган талабларига номувофиқ ишлаб чиқариш воситаларини, яқка тартибдаги ва жамоавий ҳимоя воситаларини, шу жумладан хориждан сотиб олинганларини сотиш ва тарғиб қилиш қонунсиз ҳисобланади. Бундай фаолият натижасида корхона олган фойда белгиланган тартибда бюджетга мусодара қилиниши керак.

27-модда. Меҳнатни муҳофаза қилиш тўғрисидаги қонунлар ва бошқа меъёрий ҳужжатларни бузганлик учун мансабдор шахсларнинг жавобгарлиги

Меҳнатни муҳофаза қи-

лиш тўғрисидаги қонунлар ва бошқа меъёрий ҳужжатлар бузилишида айбдор бўлган ёки давлат ва жамоатчилик назорати идоралари вакиллари фаолиятига монелик қилаётган мансабдор шахслар Ўзбекистон Республикаси қонунларида белгиланган тартибда ижтимоий, маъмурий ёки жиноий жавобгарликка тортиладилар.

28-модда. Меҳнатни муҳофаза қилишга доир меъёрий ҳужжатлар талабларини бузганлик учун ходимларнинг жавобгарлиги

Корхоналарнинг ходимлари меҳнатни муҳофаза қилишга доир меъёрий талабларни бузганлик учун белгиланган тартибда жавобгарликка тортиладилар.

29-модда. Корхоналарнинг ишлаб чиқаришда жабрланган ходимларга зиён етказганлик учун моддий жавобгарлиги

Корхона маъмуриятининг айби билан ишлаб чиқаришдаги бахтсиз ҳодиса ёки касб касаллиги натижасида меҳнат қобилиятини тўлиқ ёки қисман йўқотган ходимга Ўзбекистон Республикаси қонунларида белгиланган тартиб ва миқдорда бир марта бериладиган нафақа тўлайди ҳамда соғлиққа етказилган шикаст учун зиёни қоплайди.

Ушбу қонун лойиҳаси юзасидан ўз тақлиф ва мулоҳазаларини кўйидаги манзилга юборишингизни сўраймиз.

700165, Тошкент шаҳри, «Правда Востока» кўчаси, 24-уй.
«Ишонч» газетаси.

СОҒ ТАНДА — СОҒЛОМ АҚЛ

ХАР қандай касб эгаси жисмонан соғлом ва бақувват бўлса — у ўз ишида унумли самара беради. Бунинг учун жойларда жисмоний тарбия ва спорт ишларини намунали йўлга қўйиш, ҳар бир меҳнатқаш, ҳар бир ёш авлоднинг спорт билан шуғулланишига имконият яратиш зарур.

Инсон ҳақида ғамхўрликни ҳамма вақт ўзининг бош вазифаси деб билган, савобли ишларга бош қўшиб келган Ўзбекистон касаба уюшмалари ташкилотлари республикамизда жисмоний тарбия ва спортни ривожлантиришнинг асосий йўналишлари борасида Концепция лойиҳасини ишлаб чиқдилар. Ҳа, кучларни бирлаштириш, маблағни тежаб-тергаб ишлатиш эвазига бу муҳим ишга яқиндан ёрдам бериш бугун ҳар бир бошланғич касаба уюшмалари ташкилотларининг муҳим вазифасидир. Лойиҳага кўра корхоналар, хўжаликлар, ўкув юрталари

ва бошқа ташкилотларнинг касаба уюшмалари жисмоний тарбия ва спорт ишларига ўз маблағининг камидан 20 фоизини ажратади ва бу ишга ҳамма вақт яқиндан ёрдам беради.

Яқинда Ўзбекистон касаба уюшмалари Федерацияси Кенгашида бўлган мажлисда ана шу лойиҳа муҳокама этилди. Республика касаба уюшмалари Федерацияси кенгаши раиси муовини М. М. Тўлаганова бошқарган бўлишида Ўзбекистон Республикаси Давлат жисмоний тарбия ва спорт қўмитаси вакиллари, Республика Олий Кенгаши қошидаги оналик ва болаликни муҳофаза қилиш қўмитаси раҳбарлари ва касаба уюшмалари ташкилотларидан вакиллар иштирок этадилар. Улар лойиҳага бир қанча янги тақлифлар киритдилар ва уни тез кунда қайта кўриб чиқишга қарор қилинди.

«Ишонч» мухбири.

КАСАБА УЮШМА ФАОЛЛАРИНИНГ СЕМИНАРИ

ЎЗБЕКИСТОН касаба уюшмалари Федерацияси кенгаши раёсатининг қарори билан кенгашининг таянч бошланғич касаба уюшма ташкилотлари белгилаб олинган эди. Ана шундай касаба уюшма қўмиталари раисларининг бўлиб ўтган семинар-ўқувда Ўзбекистон касаба уюшмалари Федерацияси Кенгаши ташкилий ишлар ва аъзо ташкилотлар билан алоқа бўлимининг мудири Ж. Л. Алимхўжаева «Республика бозор иқтисодиётига ўтиши шариоатида Ўзбекистон касаба уюшма ҳаракатини ривожлантириш ҳамда касаба уюшма аъзолари асослангани муаммосининг айрим

жиҳатлари» тўғрисида гапирди. Федерация кенгашининг бош меҳнат ҳуқуқий назоратчиси Х. Р. Пиримқулов «Меҳнат тўғрисидаги қонунларга оид янгиликлар, меҳнат ҳуқуқий назоратчиси Н. И. Ефимова «Пенсия ва нафақалар тўғрисидаги қонунларга оид янгиликлар», давлат ижтимоий суғуртаси ва молия бўлими мудири Р. Р. Верещина «Касаба уюшма қўмитасининг ижтимоий суғурта сметасини бажариш соҳасидаги ишларини ташкил этиш», меҳнатқашларнинг иқтисодий-ижтимоий манфаатларини ҳимоя қилиш комиссиясининг маслаҳатчи-

си Р. С. Мусаев «Жамоа шартномаси корхонада меҳнатқашлар манфаатларини ҳимоялашнинг бош воситаси сифатида» мавзусида маъруза қилдилар. «Ишонч» ва «Ишонч — Доверие» газеталарининг бош муҳаррири Т. М. Қозоқбоев йиғилганларнинг журналистлар ижодий жамоасининг ишлари билан таништирди ва фаол ҳамкорликка чақирди.

Маърузалар юзасидан мунозарада сўзга чиққан Чирчиқ «Электрохимпром» ишлаб чиқариш бирлашмаси касаба уюшмаси қўмитаси раисининг ўринбосари А. Муротова, Тошкент трамвай-троллейбус ишлаб чиқариш бошқармаси касаба уюшмаси қўмитасининг раиси Б. М. Абдуллаев, «Средазкабель» ишлаб чиқариш бирлаш-

маси касаба уюшмаси қўмитасининг раиси И. Ж. Розиков, Тошкент автомобил, транспорт ва йўллар қурилиш институтини касаба уюшмаси қўмитасининг раиси Г. Ш. Муҳиддинова, «Ташсельмаш» ишлаб чиқариш бирлашмаси касаба уюшмаси қўмитасининг раиси А. А. Рўзमतов ва бошқалар бозор иқтисодиётига ўтиши шариоатида касаба уюшмаларининг фаолиятини кўрайтириш, Федерация кенгаши амалга ошираётган тадбирлардан бошланғич ташкилотларни доимо хабардор қилиб туриш зарурлигини таъкидладилар.

Семинарда Ўзбекистон касаба уюшмалари Федерацияси кенгаши раисининг муовини М. М. Тўлаганова қатнашди.

Зокир АҚРАМОВ.

БУГУННИНГ ДОЛЗАРБ МАСАЛАСИ

АНДИЖОН вилояти касаба уюшмалари бирлашмаси раёсатининг бўлиб ўтган йиғилишида долзарб масала-корхона ва ташкилотлар ишчи ошхоналарининг фаолияти кўриб чиқилди. Вилоятдаги 203 ошхонанинг бевосита 89 миң ишчи ва ходимларга хизмат кўрсатишини эса олсак масала ҳақиқатдан ҳам долзарбдир. Ахир ишчи ёки ходимнинг иш жойидаги кўнгилли оқватланиши иш унумининг ортини берган бўлади.

Бирлашманинг 6 нафар раёсат аъзоси, 22 ишчи назоратчилари шу мақсадда 50 га яқин ошхоналар фаолиятини атрофлича ўрганди. Андижон трикотаж ишлаб чиқариш бирлашмаси, Асака ин-пириву-тқув фабрикаси, Сўфкишлоқ пахта тозалаш заводи, Хўжаобод спиртли ичимликлар заводи, вилоят электр тармоқлари корхонаси ишчи ошхоналарининг бу борда яхши ишларни амалга ошираётганликларни қувончли ҳолдир. Бу ошхоналарнинг айримларида ишчиларга бенул, айримларида анча арзон ва сифатли таомлар тайёрланади. Бу эса корхона маъмурияти билан касаба уюшмасининг меҳнат кишинининг

ижтимоий ва иқтисодий ҳимоя қилишга аҳамият беришидир.

Раёсат йиғилишида бу бордаги локал раҳбарлару ўзидан бошқани менсимайдиган ошхоналар ходимлари ҳақида ҳам кенг тўхтади.

Андижон консерва заводи, Шахрихон трикотаж фабрикаси, уй-жой қурилиш комбинати ишчи ошхоналаридаги қонунсизликлар, хўрандалар ҳақида ҳиёнат қилишлар, энг зарур ишлар — стол-стуллар, идиш-товуқлар етишмаслиги, ишчи ва хизматчиларнинг норозилигига, асабузалликка олиб келаётгани очиб ташланди.

Раёсат йиғилишида вилоят савдо кенгаши (бошлиғи С. Отахонов) билан вилоят матдубот жаминати (раиси Ф. Худойбердиев)дан юқоридаги корхоналар маъмуриятдан ишчилар ошхоналаридаги маъжуд камчиликларни тузатиш, аҳолини яхшилаш, савдо қоидаларини бузган шахсларга жиддий жазо чоралари кўришни талаб қилиш таъкидланди.

Замира РЎЗИЕВА,
«Ишонч» мухбири.

Бахтсизликни олдини олиш учун аввало назоратни кучайтирайлик! Ишсизликнинг олдини олиш учун эса иш жойларини кўпайтирайлик!» — дейди Фаргона вилоят маҳаллий саноат, уй-жой коммунал хўжалик ва маиший хизмат кўрсатиш корхоналари ишчилари вилоят касаба уюшмаси кўмитаси раиси Абдулла Султонов.

Яқинда бўлиб ўтган ушбу соҳа ишчилари Фаргона вилоят кўмитасининг Пленуми ҳам шу куннинг долзарб масалалари — Ўзбекистон Республикаси меҳнат қонунига амал қилиш, янги иш ўринларини кўпайтириш, ишчи-хизматчиларни ҳар томонлама химоялаш масалаларига бағишланди. Пленумдан кейин муҳбиримиз кўмитаси раиси Абдулла Султонов билан учрашиб унга бир неча савол билан мурожаат қилди.

— Абдулла ака, бозор муносабатларига ўтишда, уни ривожлантиришда Республика Олий Кенгаши қабул қилган қонунлар, Ўзбекистон касаба уюшмалари Федерацияси кенгаши кўраётган тадбирлар муҳим аҳамиятга эга бўлмоқда. Республикада ҳукумати халқ истеъмол молларини кўпроқ ишлаб чиқариш, бунинг учун маҳаллий ашёлардан унумли фойдаланиш борасида махсус дастурларни ишлаб чиққан эди. Бу дастур сизларда қандай амалга оширилмоқда?

— Уша қарор жойларда маҳаллий саноат корхоналарини такомиллаштиришга қаратилган эди. Шуңга кўра 1990 йилда Фарғонада ҳам вилоят савдо-саноат концерни тузилди. У вилоятдаги шаҳар ва районларда жойлашган 36 корхонани ўз тасарруфига олди. Жойларда асосан маҳаллий хом ашё ҳисобига халқ истеъмол буюмларини ишлаб чиқариш йўлга қўйилди. Натижада бу соҳада ишловчилар учун ишчи ўринлари кенгайтирилди. Хозирга келиб бу корхоналарда 8500 ишчи ва хизматчи меҳнат қилмоқда. Улар 1992 йилнинг ўзига 700 миллион сўмлик халқ истеъмол моллари ишлаб чиқардилар. Ушбу савдо-саноат концернига бу соҳани яхши биладиган, хозирги давр талабидан келиб чиқиб иш юритадиган ҳам тадбиркор, ҳам уддабурон Қодиржон Иброҳимовнинг бош бўлиши айни муддао бўлди.

Бундан ташқари Риштон бадий қулоччилик корхонаси ҳам йилга 15 турдаги 50 миллион сўмлик халқ истеъмол молларини ишлаб чиқармоқда. Бағдод тажриба мебель ишлаб чиқариш, Марғилондаги «Едгорлик» фабрикалари ҳам кўплаб халқ истеъ-

мол молларини ишлаб чиқаришмоқда. Эндиги мақсад ушбу ишлаб чиқарилаётган маҳсулотларни жаҳон бозорига чиқаришдир. Бунинг учун сифат устидан тинмай иш олиб борилмоқда.

— Абдулла ака, меҳнат қонунига хўжалик раҳбарлари томонидан риоя қилишни, касаба уюшма кўмиталари ишларининг назоратини жонлантириш Вилоят кўмитасининг асосий вазифаларидан биридир. Қаерда интизом бўлса, ўша корхонада иш унумдорлиги, маҳсулот сифати, ишчи-хизматчиларнинг турмуш фаровонлигининг ошиши аниқ. Меҳнат қонуни бузилганда эса... Айниқса, унга раҳбар томонидан йўл қўйилса...

Абдулла СУЛТОНОВ:

«ИШЧИ МЕҲНАТИНИ ҲАМ, ЎЗИНИ ҲАМ ҲИМОЯ ҚИЛАЙЛИК!»

— «Меҳнат қилган элда аниқ» дейди халқимиз. Шундай бўлгач, меҳнат қонуни ҳеч қачон бузилмаслиги керак. Албатта, бунга тушуниб, ҳамisha меҳнат қонунига риоя этиб, ўзи билан бирга ишлаётган ишчи-хизматчиларнинг манфаатларини ҳар томонлама ўйлаб, ҳамisha уларни рағбатлантириб келаётган корхона раҳбарлари, касаба уюшмаси кўмиталари бизнинг соҳада ҳам талайгина. Шўрсув тоғ кимё ишлаб чиқариш бирлашмаси, Олтиариқ район саноат корхонаси, Марғилон мебель буюмлар заводи, Кува ва Фарғона бадий тикув фабрикалари шулар жумласидандир.

Аммо жойлардаги текширишлардан маълум бўлдики, баъзи корхона раҳбарлари, касаба уюшмаси кўмиталари меҳнат қонунига амал қилишда, уни назорат этишда кўп камчиликларга йўл қўймоқда. Мисол учун Бешарик район саноат корхонасида ишчиларга турли бахоналар билан 2—3 ойлаб иш ҳақлари, касаллик варақаларининг ҳақлари берилмаган. Фуркат райони саноат корхонасида эса ишга қабул

қилинган ишчилар ўз вақтида буйруқлар билан таништириб берилмаган. Бағдод район саноат корхонасида жами 42 киши ишлайди-ю, 1992 йилнинг 9 ойи ичида 36 киши ишга қабул қилиниб, 22 киши турли сабаблар билан ишдан бўшатилган.

Биз бундай камчиликларга йўл қўйган корхоналарда касаба уюшма кўмиталари билан биргаликда жамоа мутахассислари, ўртоқлик судлари ва меҳнат низоларини кўриб чиқиш гуруҳлари ишларини яхшилаш чоратадбирларини кўрдик.

— Меҳнат қонунига жамоа шартномасининг аҳамияти катта. Қаердаки, у пухта ўйлаб тузилса, ўша ерда иш ҳам, ишчиларнинг химояси

ўтган йил ахвол ўнганди. Ишлаб чиқаришда юз берган 4 та бахтсиз ҳодисадан фақат биттаси бизнинг соҳада — Шўрсув гишт заводида содир бўлди.

Шу ўринда ҳар бир корхонада ўрнатилаётган ускуна, дастгоҳ ўша ердаги давлат ва ишчи гуруҳи томонидан — касаба уюшмасининг меҳнат техник назоратчиси ҳамда касаба уюшма кўмитаси раиси иштирокида ишлаб чиқаришга қабул қилинмоғини алоҳида таъкидлашни истардим. Бу борада хатога йўл қўйиб бўлмайди.

— Ишчиларнинг ижтимоий, моддий химояси, дам олишлари қандай йўлга қўйилапти?

— Аввало ишлаб чиқаришда ишчиларнинг касалланишини камайтириш, соғломлаштириш учун уларга санаторийларга йўлланмалар берилмоқда. Ўтган 1992 йилда 774 ишчи ва хизматчи санаторий ва дам олиш масканларида ўз соғлиқларини яхшилаб қайтди. Хозирда ҳар бир йўлланманинг баҳоси 14,5 минг сўмдан бўлишига қарамай унинг 85 фоизини давлат ўз зиммасига олган. Кўпчилик касаба уюшмаларимиз эса хўжалик раҳбарлари билан келишган ҳолда йўлланмаларни бепул беришмоқда.

Давлат сугурта ҳисобидан 1992 йилнинг 9 ойи ичида ишчиларни соғломлаштириш учун 3344,7 минг сўм, болаларни соғломлаштиришимиз учун 1462,1 минг сўм, қобилиятсизлик варақаларига эса 4613,8 минг сўм, жами 11 миллион 274,5 сўм сарфланди. Шу даврда вилоят касаба уюшмаси кўмитаси бўйича ишлаб чиқаришда касал бўлиш 20,8 фоизга камайган бўлса, маҳаллий саноат бўйича эса 23,3 фоизга тушди.

Шунингдек, ҳар бир меҳнат жамоаси учун жамоа шартномаси муҳим. Унга ишчиларнинг химояси учун қанча кўп нарсалар киритилса, шунча яхши бўлади. Лекин кўп жойларда эскича иш юритилиб, жамоа шартномаси эски йилдагидан у ер-бу ери сал ўзгартириб олинаверади. Хозир давр бошқа — бозор иқтисодиёти даври. Бундай пайтда ҳар бир жамоа бу ишга эскичасига ёндошмай уни пухта ўйлаб тузса. Шу ўринда «Ишонч» газетаси саҳифасида бизнинг соҳа бўйича ҳам бирор жамоанинг янгича тузилган меҳнат шартномаси берилса, мақсадга мувофиқ бўларди.

Сухбатдош: А. ДАМИНОВ,
«Ишонч» муҳбири.

СЎРАБ ЎРГАНГАН ОЛИМ

ЯҚИНДА Ўзбекистон кимё тармоқлари саноати ходимлари касаба уюшмаси Марказий кўмитаси таклифига биноан Туркия республикаси нефть, резина ва кимё саноати ходимларининг «Петроль иш» касаба уюшмаси вакиллари Тошкентга келдилар. «Петроль иш» касаба уюшмаси Бош қотиби Байрам Йилдирим, молия ишлари бўйича қотиб Аднан Озджон ва Ярниджи регионал бўлими раиси Али Бугайджи ўртоқлар билан мезбонлар ўртасида самимий суҳбат бўлди. Ўзбекистон кимё тармоқлари саноати ходимлари касаба уюшмаси Марказий Кўмитаси раиси Нигматилла Тешабоевич Қосимов бу ерда олиб борилаётган ишлар ҳақида гапириб, меҳмонларнинг саволларига жавоб берди. Учрашувда ҳар иккала томон ўртасида қўшимча ҳуқуқлари тўғрисидаги ко-

нун ҳужжатларини эътироф қилмоқ ва меҳнатқашларни ижтимоий-иқтисодий химоялаш, давлатлараро муносабатлар негизини ривожлантириш тўғрисида ўзаро битим имзоланди.

Битимга кўра ҳар иккала томон тажрибалари ўрганилади ва ўз фаолиятлари ҳақида ахборот бериб борилади. Ўқув ва илмий-марказлар билан ҳамкорлик қилинади ҳамда ўқув дастурлари ва адабиётлар билан алмашинув ташкил этилади. Мутахассислар ўқишга юборилади.

Меҳнатқашлар ва уларнинг оила аъзоларининг ҳуқуқ ва манфаатларини химоя қилиш масалалари бўйича тадқиқот ишлари ва тавсияномалар биргаликда ишлаб чиқилади.

Маънавий соҳада ўзаро алоқаларни бойитишда зарур шарт-шароит яратиб

ҳам ўз ўрнида бажарилади. Сизларда бу борада ахвол қалай?

— Республика меҳнат қонунига мажмуасининг 163-моддасида ишчи-хизматчиларга иш шароити яратиб берилади, дейилган. Уни яратиб бериш ҳар бир корхонанинг маъмурияти зиммасига юклатилган. Хўжалик раҳбари касаба уюшмаси билан биргаликда иш шароитини яхшилаш, бахтсизликни олдини олиш бўйича жамоа шартномасига киритилган тадбирларни бажариб келишмоқда. Натижада 1991 йилда маҳаллий саноат корхоналари меҳнат муҳофазаси учун 800 минг сўм сарфлаган бўлса, бу кўрсаткич 1992 йилда 2 миллион сўмга етди.

Бу борада аввало сифатга эътиборимизни қаратишимиз, овқатланиш, дам олиш ва аёллар хоналари билан тўлиқ таъминлашга, ҳамisha чакана таъмирлаш ишларини олиб борилишига эришяпмиз.

Лекин шундай бўлса-да, 1991 йилда вилоят бўйича 16 та бахтсиз ҳодиса рўй берган бўлса, унинг 6 таси маҳаллий саноат корхоналарида юз берди.

берилади, фестиваллар, бадий хаваскорлик кўриқлари, оммавий спорт тадбирлари биргаликда уюштирилади. Соғломлаштириш муассасалари қуриш ва таъмирлаш ишларида ўзаро ёрдам берилади.

Битим имзоланган кундан бошлаб кучга қиради ва яқин кунларда Ўзбекистонлик касаба уюшма аъзоларидан етти киши Туркияга малака ошириш учун жўнаб кетадилар.

Меҳмонлар шу кунга кимёгарлар шаҳри Чирчикда шаҳар касаба уюшмаси фаоллари билан учрашиб, кизгин суҳбат қурдилар ва «Чирчик электр-кимё саноати» бирлашмасига қарашли маданият саройини, болалар бокчасини бориб кўрдилар. Шунингдек, Тошкент шаҳрини томоша қилиб, «Исломобод» маданият марказини зиёрат қилдилар.

Санъат МАҲМУДОВА,
Суратда: Учрашувдан лавҳалар.

«ХАБАРНОМА» — ҲАМРОҲИНГИЗ

НАВРЎЗ байрами арафасида Ўзбекистон касаба уюшмалари Федерацияси кенгашининг янги нашри — «Хабарнома»нинг 1-сонини босмадан чиқди. У йилнинг ҳар чорағида чоп этиб борилади ва касаба уюшмаси фаоллари ўртасида хизматда фойдаланиш учун тарқатилади. Фаоллар янги нашрдан қўлланма ва яқин маслаҳатчи сифатида фойдаланишлари мумкин. Унинг саҳифаларида республика касаба уюшмалари Федерацияси кенгаши ва аъзо ташкилотлар қабул қилаётган муҳим қарорлар, қўлланмалар, мейёрий ҳужжатлар тўлалигича эълон қилиб борилади.

«Хабарнома»нинг 1-сонинда Сиз Ўзбекистон касаба уюшмалари Федерацияси кенгаши IV мажлиси материаллари, республикада касаба уюшмаси делегациясининг Туркияда бўлиши, фарзандларга берилган имтиёзлар, ўлкада кўрортулари ҳусусидаги кейинги маълумотлар, жамоа шартномалари тузиш юзасидан тавсиялар ва бошқа хабарлар билан танишасиз. Янги нашрнинг бундан буёнги сонларини ҳам қузатиб бориш.

Саволларга Тошкент Давлат иқтисодиёт университети профессори Талъгат Саъдуллаев, ҳуқуқ кафедрасининг катта ўқитувчиси Йўлдош Турсунов ва иқтисодчи Санжар Расуловлар жавоб берадилар.

Район, шаҳар типдаги ҳамда қишлоқ ҳудудларидаги маданият уйлари, клуб ва кутубхона ҳодимларига қандай имтиёзлар берилган?

А. АБДУРАҲИМОВ,
Наманган вилояти, Тўрақўрғон райони маданият уйи.

Маданият ходимлари ҳам бошқа табақага тааллуқли меҳнатчилар билан бир қаторда ҳуқуқлардан фойдаландилар. Аммо уларга ўқи-

тувчилар ёки соғлиқни сақлаш ходимлари учун белгиланганга ўхшаш махсус кўшимча имтиёзлар беришни кўзда тутувчи ҳуқуқий ҳужжат ҳозир-

ча қабул қилинганча йўқ.

Аммо Ўзбекистон Президентининг Фармониға мувофиқ (1992 йил 31 декабрь) «Ўзбекистон халқ артисти» ва «Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист» унвонига эга бўлган шахсларнинг иш ҳақлари, мансаб маошлари ва нафақаларига устама кўшиб бериш назарда тутилди.

Келажакда бу имтиёзлар янада кенгайиши мумкин.

Мен Элликқалъа район Бўстон шаҳридаги пахта тозалаш заводи микрорайонида истиқомат қиламан. 1992 йил 6 май кунини фарзанд кўрдим. Мен ишлаётган район марказий бирлашган касалхонаси бухгалтерияси 250 сўм миқдоридан суюнчи пули берди. Лекин 1992 йил 1 апрелдан эътиборан суюнчи пули 750 сўм бўлган деб эшитаман. Шу тўғриси?

С. ИБРОҲИМОВА,
Қорақалпоғистон республикаси, Элликқалъа райони.

Ўзбекистон касаба уюшмалари Федерацияси кен-

гашининг 1992 йил 13 апрелдаги № 16-3 сонли қарорига асосан 1992 йил 1 апрелдан бола туғилишига бериладиган суюнчи пули 750 сўм миқдоридан белгиланган.

Сизга ишлаётган жойингиздан бухгалтерия суюнчи пулини 750 сўм миқдоридан тўлаши керак.

Ўқитувчиман, ёшим 46 да. Меҳнат фаолиятим (стажим) 24 йил. Мен тўғридан-тўғри меҳнат нафақасига чиқишим мумкинми? Агар мумкин бўлса неча сўм билан? Ёки меҳнат фаолиятим (стажим) етмайдими?

Йўлдош АЛИ,
Сурхондарё вилояти.

Меҳнат фаолиятингиз да бўлганлиги учун Сиз 24 йил бўлиб, ёшингиз 46 қариллик нафақасига чиқи-

шингиз мумкин эмас, чунки 1990 йил 15 майдаги (ҳозирги кунда ўз кучини йўқотмаган) СССР фуқароларини нафақа билан таъминлаш тўғрисидаги қонуннинг 2-бўлим 13 моддасига асосан меҳнат фаолияти 25 йилдан кам бўлмаган ҳолда эркаклар 60 ёшда қариллик нафақасига чиқиши мумкин.

Январь ойида бир неча ходим меҳнат таътилиги кетди. 1 январь 1993 йилдан бошлаб ойлик маош оширилиши муносабати билан таътил ҳақи қандай ҳисобланади?

А. АБДУРАҲМОНОВ,
Сурхондарё вилоят Бойсун райони.

Ўзбекистон Республикаси Меҳнат вазирлигининг 18 январь 1993 йил № 1/7 ва Ўзбекистон Республикаси касаба уюшмалари Федерацияси Кенга-

шининг 8 февраль 1993 йил № 24/1 қарорларига асосан таътилга чиқувчининг таътил пули олдиндан белгиланган ойлик маошига ўтган тўлиқ 1 йил давомида берилган мукофот, кўшимча ҳақ ва иш ҳақи жамғармаси таркибига кирувчи бошқа қийматларнинг ўн иккидан бир қисми кўшиб ҳисобланади.

Биз мактаблараро ўқув ишлаб чиқариш комбинатида ишлаб чиқариш таълими усталари бўлиб ишлаймиз. Айтингчи, бизга тоифалар бўйича иш ҳақи қанча миқдорда тўланиши керак?

М. МАДРАҲИМОВ,
Фарғона вилояти.

рида - Ихтисоси иккинчи тоифали ишлаб чиқариш таълими устасига -

6 разряд 4700 сўм Ихтисоси биринчи тоифали ишлаб чиқариш таълими устасига -

7 разряд 5225 сўм Демак сизларга тоифангизга қараб юқорида қайд этилган маошлардан бири белгиланиши керак.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1 апрелдаги «Меҳнат ҳақи пенсия ва стипендияларни ошириш ҳақида»ги Фармонига биноан ойлик маошингиз яна 20 фоиз ортиши керак.

Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамасининг 1992 йил 26 декабр «1 январь 1993 йилдан меҳнатга ҳақ тўлаш бўйича Ягона тариф сеткасини татбиқ қилиш ҳақида»ги Қарорига асосан Меҳнат Вазирлиги томонидан ишлаб чиқилган 8 январь 1993 йил № 48/10-1 «Халқ хўжалиги со-

ҳаларида ишчи ва хизматчиларга Ягона тариф сеткаси асосида ҳақ тўлаш бўйича тавсиянома»нинг «Халқ маорифи ташкилотларида маълум лавозимларнинг тоифалар бўйича маошлари» иловасида куйидагича маошлар белгиланган:

Олий, махсус ўрта ва ҳунар-техника билим юртра-

1. Давлат хўжалиги болалар боғчаси тарбиячиларининг маоши қанча бўлиши керак?

2. Отам 30 сотих ерга тамаки экиб давлатга 1170 кг. тамаки топширди ва 300000 сўм даромад қилди. Хўжалик бошқаруви эса ҳисобкитобда турли солиқларни баҳона қилмоқда.

Ҳукумат қарорларига биноан қишлоқ хўжалик корхоналари қандай солиқлардан озод қилинган. Деҳқонга олинган даромаднинг 70 фоизи берилиши керакми?

А. АЛИЕВ,
Қашқадарё вилояти, Китоб райони, Шодмон Умаров номли давлат хўжалиги.

1. Ўзбекистон Республикаси Меҳнат Вазирлигининг 8.01.1993 йил № 43/10-1 тушунтириш хатига асосан болалар боғчаси муассиси қандай ташкилот бўлишидан қатъий назар тарбиячи тўлиқ ставка ишлаганда иш ҳақи қуйидагича белгиланган:

Махсус ўрта маълумотли тарбиячи — 4225 сўм;
олий маълумотли тарбиячи—4700 сўм;
иккинчи даражали тарбиячи—5225 сўм;
биринчи даражали тарбиячи—5800 сўм;
олий даражали тарбиячи —6350 сўм;

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1 апрелдан «Меҳнат ҳақи, пенсия ва стипендияларнинг миқдорини ошириш тўғрисида»ги Фармониға биноан юқорида кўрсатилган маошлар 20 фоизга ортади.

2. Хатингизни мазмунига қараганда отангиз давлат хўжалигида ишлаб чиқаришнинг «ички ижара» усулида ишлаган.

Қишлоқ хўжалиги корхоналари (давлат ва жамоа хўжаликлари, ширкат, кичик ва шахсий корхоналар, фермер хўжаликлари) ишлаб чиқарган қишлоқ хўжалик маҳсулотларининг барча турлари бўйича Ўзбекистон Республикаси «Солиқлар ҳақидаги қонунга асосан ялпи даромад солиғидан, кўшимча қиймат солиғидан ва акция солиқларидан озод этилганлар.

Солиқларнинг қолган турлари ва тўловлари (ижтимоий суғурта, иш ҳақидан олинган даромад солиғи, йўл солиғи ва бошқалар) бўйича муаммолар «шартнома»даги томонларнинг ҳуқуқ ва вазифаларида ўз аксини топиши керак.

Олинган даромаднинг неча фоизи ижарачининг даромади бўлиб белгиланиши экилаётган экин тури, шу хўжаликнинг табиий шароити ва етиштирилаётган маҳсулотнинг техника ва озуқа билан таъминланганлик даражасига боғлиқ.

Мактабимизда 1800 нафар ўқувчи ўқийди. Мен шу ерда хўжалик ишлари бўйича директор ўринбосари вазифасида ишлайман.

Янги ягона тариф сеткаси бўйича менга қанча ойлик маоши белгиланиши керак? Ўқитувчиларга берилётган имтиёзлардан, яъни электр энергияси, газ ва сувдан бепул фойдалана оламанми?

Т. КОМИЛОВ,
Наманган вилояти, Уйчи ноҳияси, № 23 мактаб.

Ўзбекистон Республикаси Меҳнат вазирлигининг 8 январь 1993 йил № 43/10-1 тушунтириш хатига асосан Сизнинг ойлик маошингиз 7 тариф разряди бўйича 5225 сўм қилиб белгиланган.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1 апрелдан «Меҳнат ҳақи, пенсия ва стипендияларнинг миқдорини ошириш тўғрисида»ги Фармониға биноан ойлик маошингиз яна 20 фоиз ортиши керак.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1992 йил 5 февралдаги «Республика олий ва ўрта махсус ўқув юртрали профессор ўқитувчилари, илмий ходимлар ва ўқув таътилидан ташқари ёрдамчи хизматчиларга бериладиган кўшимча имтиёзлар ҳақида»ги Фармониға асосан Сиз ўқитувчиларга берилётган имтиёзлар, яъни электр энергияси, газ ва сувдан бепул фойдаланиш ҳуқуқига эга эмассиз.

● Саҳифани муҳбирлар билан ишлаш бўлими тайёрлади.

«АХОЛИНИ иш билан таъминлаш тўғрисида»ги Қонун ҳар бир фуқаронинг меҳнат қилиш, эркин касб танлаш, ишсизликдан ҳимояланиш борасидаги ҳуқуқларини амалга оширишга хизмат қилиши лозим. Президентимизнинг меҳнат масалаларига доир кўрсатмаларини ижро қилиш учун алоҳида бошқарув идораси — Меҳнат вазирлиги тузилиб, унга жуда катта маблағ ва ваколатлар бериб қўйилди. Ишсизлик республикамизда ижтимоий хавфга айланиб кетиш-кетмаслиги айнан мана шу вазирлик фаолиятига ҳам боғлиқ.

Хозирги кунда ишлаб турган жамики корхона ва ташкилотлар ўз ходимларига тегишли маош жамғармасининг 3 фоизини «бандлик» жамғармасига ўтказишди. Бу — ишсизлик баласи бизга йўламаслиги учун ҳар биримизнинг кўшаётган хиссамиздир. Демак, ишсизликнинг олдини олиш тадбирларида ҳар биримиз фаол қатнашмоқдамиз. Янги ташкил бўлаётган ишхоналар, кичик, қўшма корхоналар, ширкатлар хилма-хил касбдаги ходимларни ишга қўришмоқдалар. Йирик давлат корхоналари, айрим удабурон фирмалар қисқаришга тушган ходимларга зудлик билан иккинчи ихтисос бериб, бошқа ишга жойлашлари учун пулли ҳамда пулсиз курслар очиб қўйибди.

Хуллас, ишсизликка йўл қўймаслик мақсадида давлат ва халқ хўжалик тузилмалари томонидан кўпгина тадбирлар амалга оширилади. Ўз-ўзидан савол туғилади: унда бу ишларнинг чинакам соҳибни ҳисобланган Меҳнат вазирлиги нима билан шуғулланади?

Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат назорати кўмитаси шу масала бўйича текширув ўтказди.

Меҳнат вазирлиги марказини бошқарув аппарати тизимида 11 та бошқарма, уларга қараганда 25 та бўлим ва шўъба бор. Бундан ташқари аҳолини иш билан таъминлаш давлат хизмати тузилиб, унда 2 та бошқарма ва 11 та бўлим ишлайди.

Мавжуд Қонунга биноан вазирлик қошида давлат жамғармаси ташкил этилган. Унинг маблағи бир йилда 2,2 миллиард сўмдан ортиб кетди. Хуллас, ишга жойлаштириш хизмати юзасидан бутун бошли вазирлик ва унинг вилоят, шаҳар, районлардаги бўлимлари, вазирлик ҳузуридаги давлат хизмати ва махсус жамғарма фаолият

кўрсатмоқда. Демак, улар бажараётган амалий ишлар ва натижалар кўнгилдагидек бўлиши лозим. Бироқ текшириш давомида аҳвол бошқачарок бўлиб чикди.

Вазирлик жойлардаги бошқарма ва бўлимларнинг ишига баҳо бериш учун лозим бўлган мезонларни ишлаб чиқарган. Энг таажжублис шундаки, аҳолини иш билан таъминлашнинг давлат дастурини ишлаб чиқиш уч йилдан бери пайсалга солиб келинаётган. Республика бюджетидан ажратилган 904 минг сўмдан 633,6 минг сўми мазкур иш бўйича тўғри сарфланган, қолган 270,4 минг сўми эса раҳбарият томонидан дастур билан бевосита боғлиқ бўлмаган мақсадларга сарфланиб кетган.

ИШСИЗЛИК ХАВФИ БОРМИ?

Бели оғримаганнинг керилишини кўр, деганларидай, вазирликда давлат пулини беҳуда сарфлаш ҳоллари йўл қўйилганлиги ҳам аниқланди. Бошқаруви автоматлаштириш лойиҳа-конструкторлик бюроси томонидан 7 та автомат фойдаланишга топширилганлиги учун 200 минг сўм маблағ тўлаб юборилган эди. Лекин бундан вазирлик бошқарув аппарати бирон марта ҳам фойдаланмади.

Давлат назоратчилари жамғарма фаолиятидаги жиддий нуқсонларни аниқладилар. Аслида бу жамғарма аҳолини иш билан таъминлаш давлат назорати қошида тузилиб, унинг низоми ва бошқарув таркибини тасдиқлаш масаласи ҳукуматга ҳавола этилиши керак эди. Лекин шу пайтгача жамғарма низоми йўқ. Бошқарув таркиби эса собиқ меҳнат вазири А. Р. Отажоновнинг шахсий тавсияси асосида ташкил этилган бўлиб, расмликка ҳам унинг ўзи сайланган. Бироқ, буни ўз вақтида расмийлаштириб қўйиш унутилган. Ҳозир жамғарма бошқаруви ва вазир вазифасини бажарувчи Р. А. Норбоев раҳбарлик қилади.

Текшириш жараёнида жамғарма маблағларини сарфлашда қонунга зид жиддий камчилик ва хатолик аниқланди. Бошқаруving 28 июль қарори билан 1992 йилнинг биринчи

ярми учун харажатлар сметаси қарийиб 15 миллион сўм миқдориде тасдиқланган.

Йилнинг иккинчи ярми учун эса смета жамғарманинг иш мазмунини таъминлаш у ёқда қолиб, меҳнат ва бандлик шароитини сақлаш моддий-техника базасини ривожлантириш маблағлари 127,2 миллион сўм қилиб кўрсатилган. Жамғарма бошқарув қарори билан 207,7 миллион сўм маблағ бутунлай бошқа мақсадлар учун ажратилган. Турли суммалардаги маблағлар ижроня дирекция бошлиғи И. Арслонбеков кўрсатмаси билан айрим тадбиркорлик тузилмаларига бериб юборилган. «Бандлик» жамғармасида эса йилига 12 миллион сўм маош оладиган 350 га яқин ходим ишлайди.

Энди аҳолини иш билан таъминлаш, ишсизларга ёрдам бериш, янги касбга ўқитиш, қўшимча ишчи ўринларни барпо этиш масаласига келайлик: Андижон вилоят меҳнат бошқармасининг «Бандлик» дастури бўйича иш билан банд бўлмаган аҳоли сони 98,8 минг кишини ташкил этган ҳолда июль-август ойларида ўтказилган сўров варақалари бўйича эса бу рақамни 34,4 минг қилиб кўрсатилган. Яна бир мисол: ҳисобда кўрсатилишича, 1992 йилнинг биринчи ярмида 8484 иш жойи ташкил қилиниб, 13661 киши ишга жойлаштирилди. Улардан 9360 нафари меҳнат идоралари орқали, 4301 нафари эса мустақил иш топган. Аммо вилоят «Бандлик» дастурида йил давомида 8004 та иш жойи барпо этиш мўлжалланган. Кўриниб турибдики, бу рақамларнинг бирортаси ҳам ишсизлар сонига мувофиқ эмас. Худди шундай нуқсонлар Қорақалпоғистон Республикаси, Қашқадарё, Жиззах ва бошқа вилоятларда ҳам мавжуд.

Меҳнат идоралари бўш иш жойлари бор корхона ва ташкилотлардан туғри ахборот олишни мунтазам йўлга қўя олмаётганлар. Ўтган йилнинг биринчи ярмида Андижондаги 1200 та корхона ва ташкилотларда 1034 таси бўш жойлари борлиги ва ишдан бўшаганлар

ҳақида шаҳар биржасига биронта маълумот бермаган. Бироқ, биржа раҳбарияти ҳам қонун талабига бўйсунмаётган корхона ва ташкилот раҳбарларига иқтисодий жазо таъсири ўтказишга ётгани йўқ.

Кўплаб меҳнат биржалари ҳисобот беришда сохтагарчиликка йўл қўймоқдалар. Андижон шаҳар биржасида машинасозлик заводида қабул қилинган 137 нафар, савдога кирган 173, консерва заводларига кирган 174 нафар ишчи-хизматчи қалбаки йўлланмалар тўлдириб ҳисоботга қўшиб юборишган. Чиноз райони меҳнат биржаси 747 кишини ишга жойлаштирилганлари ҳақида бўрттириб ҳисобот беришган. Наманган, Қашқадарё, Сурхондарё, Бухоро вилоятларидаги меҳнат биржаларида ҳам давом этмоқда.

Сохтагарчиликдан қандай наф бор, дерсиз? Бу саволга битта мисол билан жавоб бериш мумкин: Андижон вилоятидаги меҳнат биржалари ўтган йилнинг биринчи ярми йиллиги иш якунлари ҳисобидан қўшиб ёзган биржа ходимларига 129,8 минг сўм миқдорда пул мукофотлари беришган.

Меҳнат вазирлиги ва унга қарашли муассаса, ташкилотлардаги йўл қўйлаётган кўплаб бошқа нуқсонлар, тартиб-интизомдан тойишлар Давлат назорати кўмитаси ҳайъатида қатъий танқид қилинди. Қатор жиддий оғишлар текширув давомида тўғриланиши, бўлимларда етук ихтисосли ходимлар камлиги, вазирлик раҳбариятидаги шахсларнинг аксарияти янгилиги ҳисобга олинди ва аҳволни яхшилашга доир тақлифлар киритилди.

Мажлис сўнгида қабул қилинган қарорнинг текширув натижалари ҳақида ошқора ахборот бериш тўғрисидаги банди вазирлик вакилларига ёқмагани маълум бўлиб қолди. Улар мажлис муҳокамаси билан чекланишни илтимос қилдилар. Лекин Кўмита ҳайъати аъзолари бу илтимоснинг мутлақо ноўринлигини уқтириб қўйди. Мабодо ишсизликнинг олдини олишдек муҳим давлат аҳамиятига эга бўлган вазифа ишониб топширилган вазирлик ўз ишида ўзгариш ясамас экан, унинг раҳбарларига ҳали кўп нарсаларни тушуниришга тўғри келадиганга ўхшайди.

А. АБДУБАННОПОВ.
Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат назорати Кўмитасининг масъул ходими.

ИМКОНИАТ ДАРАЖАСИДА

ҲАР БИР ОДАМ оиласидан, рўзгоридан кўнгли тинч бўлса, тирикчилик ташвиши фикру-ақлини банд этиб турмаси унинг иши унумли бўлади. Унумли ишнинг натижаси меҳнаткаш учун қувончли, жамоа учун фойдали эканлиги сир эмас.

Қорхона дарвозасидан биринкетин кириб келаётган ишчиларнинг юз-кўзларига, қайфиятига қараб, кун бўйи бажараётган ишларини кузатиб, ана шундай фикрга келдик. Бамааслаҳат амалга оширган қатор тадбирларимиз, унинг натижалари ҳулосаларимиз тўғри эканлигини амалда исботлаб турибди.

Ўтган 1992 йил бошида корхонамизда ўртача иш ҳақи 700—800 сўмга тўғри келган бўлса, йил охирида бу кўрсаткич 14 минг сўмга етказилди. Меҳнат унумдорлигининг ортиши, маҳсулот сифатининг яхшиланishi ҳисобига олинганда фойданинг асосий қисмини ишчиларни ижтимоий ҳимоялашга сарфлаб келаямиз.

Ишчи ишчиларнинг уй-жой ва яшаш шароитини ўрганиш бўйича саккиз кишилик комиссия ташкил этишдан бошланди. Бу жамоа корхонадаги маош оладиган 565 кишининг ҳар бирининг уй-жой ва яшаш шароитини, бажараётган ишнинг ўрганиб, ҳулосасини баён этади. Комиссия ҳулосаси билан 30 дан ортиқ оилаларга уйлари таъмирлаш учун 1000—3000 сўмдан маблағ ажратилди, тўй-маъракаларга ёрдам ташкил этилди. Тор уйларида яшовчи кўп оилаларга имкони бо-

рича тезроқ кўп хонали уйлар берилди. Яқинда фойдаланишга топширилган 8 та кotteж уйлар билан ҳозир уй-жой муаммоси бартараф қилинган.

Бу комиссия ишдан кўпчилик хурсанд бўлди. Чунки, кимдир турмушида юз бераётган камчилик, қийинчиликлар ҳақида бировга айтишга ғурури йўл бермайди, кимдир ана шу қийинчиликка кўникиб кетган ҳоллар ҳам учраб туради. Четдан қараганда яққол кўзга ташланиб туривчи бундай қийинчиликларни ҳал этиш баъзида бир одам, бир оила учун қийин бўлади, кўпчиликнинг ҳаракати билан эса осонликча ҳал этиляпти. Бу ишларни бажаришда корхонамиз касаб ва уюшма кўмитасининг ташкилотчилик ишларини яхши олиб бораётганлигини таъкидлаш керак.

Маълумки, нарх-наволар кундан-кунга охиб бораёпти. Бугун олишни мўлжаллаган нарсангиз маош кунгача бир ярим баравар кимматроқ бўлиб қолади, баъзан. Озиқ-овқатлар ҳам шундай. Бундай вазиятда одамларнинг саросимага тушиб қолишининг олдини олиш учун ҳар ойда маошга қўшимча 5 минг сўмдан, тушлик овқат учун 1000 сўмдан ёрдам пули бериб бораёламиз. Бундан ташқари ҳар бир ишчига бир ҳафтада 4 килограмдан ғўшт арзон нархда ва йил мобайнида 160 литрдан сўт иш жойида узлуксиз тақсимланиб турибди. Қорхона боғида, иссиқхоналарда етиштирилган мевалар ҳам кўпчиликка тақсимланади.

Қорхона шаҳар ташқарисига жойлашган. Шунинг учун ҳам ишга келиш ва уйга қайтишда махсус автобуслардан беуш фойдаланамиз. Бунинг яна афзаллик томони — улар эрталаб ишга, кечкурун уйга ҳаялламай етиб боришади, яхши дам олишади. Шунингдек, боғ яратиш, ёрдамчи хўжалик ташкил этиш, қўшимча бинолар қуриш учун жойимиз етарли. Биз бу имкониятлардан унумли фойдаланишга ҳаракат қилмоқдамиз. Ишчилар ошқонаси, чойхонаси, даволаш-тиббёт бўлими, стадионлар атрофи гулзор ва мевалар боғлари билан ўралган сўлим жойда жойлашган. Янги қуриб битказилган тўрт қаватли бинога меҳмонхона, маънавий хизмат бўлимлари, кундузги даволаш маскани жойлашади. 140 ўринли болалар боғчаси ҳам яқин вақтларда фойдаланишга топширилади.

Тарқатилаётган сўт ва ғўшт ўз ёрдамчи хўжалигимиз маҳсулотидир. Қўчқор Хайитқулов бошчилигидаги 8 нафар чорвалдорларимиз ҳозирги кунда қорхона фермасида 147 бош қорамол ва 217 бош қўйларни яхши парвариш қилишяпти.

Биз қўшимча ёрдам пуллари билан ташқари ишчиларнинг маошини 25 минг сўмгача қўшимча бериш режалаштирганмиз. Бундай мақсадлар учун ажратилган алоҳида маблағларимиз йўқ. Буларнинг ҳаммасини меҳнат унумдорлигини ошириш, маҳсулот сифатини яхшилаш ҳисобига олинаётган фой-

да билан амалга оширмоқдамиз.

Қорхонамизга қарашли иккита тегиримон ҳеҳида бир кеча-кундузда 532 тоннагача галла қайта ишловдан ўтказилади. Бу мураккаб ва оғир жараён. Бир килограмм бугдой ун бўлиб, иккита молчига жўнатишга тайёр бўлгунча 15 километр йўл босади. Ана шу ишларни бажарувчи кишилар малака ошириш гуруҳларида ўқитиб борилади. Бир килограмм бугдойдан режалаштирилган 750 ўрнига 780 граммдан ун олишга муваффақ бўлаямиз. Бунинг 40 фоизи ўрнига 45 фоизи олий навли ун бўлаяпти.

Фақатгина ишлаб чиқаришдан олинган фойдага қўзғилиб турмаймиз. Ишлаб чиқаришнинг автоматлаштириш, компьютерлардан унумли фойдаланаётганимиз натижасида диланиётган кишилар ҳам камайти-

рилиши зарурияти пайдо бўлаяпти. Бунинг олдини олишга ҳаракат қилияпти. Шунинг учун ҳамда яна қўшимча даромадларга эга бўлиш учун Охангаронда 3 тонна, Нурободда 5 тонналик қувватга эга ион комбинати қуришни бошлаб юборганмиз. Қорхонамиз қошида печенье ишлаб чиқариш ҳеҳи қуришни кўзлаётимиз. Ҳаммаси ўз маҳсулотимиз билан ишлайди.

Зайниддин МУСАЕВ,
Охангарон дон маҳсулотлари қорхонаси директори,
Ўзбекистон Олий Кенгашининг депутати.

Суратда: дон ва ун сифатини аниқлаш лабораториясининг лаборанти Шахло Дадаева.

Сурат муаллифи Темур ҲАЙДАРОВ.

ИСЛОҲОТНИНГ ИЛК ҚАДАМИ

ХАЛҚ таълими тўғрисидаги қонуннинг қабул қилиниши, педагог кадрлар ва ўқувчиларнинг ижтимоий жиҳатдан қўллаб-қувватланиши, ўқув юртлирининг кенгайиши ва сифат жиҳатдан янги-ланиши, мутахассислар тайёрлашда бакалавр ва магистр даражаларининг жорий этилиши — буларнинг барчаси тизимиздаги туб ислохотнинг кўринишларидир. Республикамиз мустақилликка эришгандан буён халқ таълимига бўлган эътибор тубдан ўзгарди. Абитурientларни танлаш бўйича давлат комиссияси ва республика маркази тузилди. Ўқув дастурлари қайта кўриб чиқилди. Истеъдодли ёшлар танланиб чет элларга ўқишга юборилди. Бу ҳол халқ таълимига устун даражада эътибор берилётганлигини кўрсатади.

Яни бир нарса диққатга сазовор. Жойлардаги ўқув юртлирида, халқ таълими идораларида, ҳокимликларда ислохотни амалга оширишга ижодий ёндашувлар сезилмоқда. Янгиликларни жорий этишга кенг йўللар очилмоқда. Умумий таълим тизимини бутун чоралар билан ривожлантириш йўлида маҳаллий шароит умумий маданий кадрлар билан уйғунлаштириляпти.

Биз эндиликда талабалар билимига ҳолис баҳо беришда чет элларда тўпланган тажрибаларга кўпроқ амал қилмоқдамиз. Бу соҳада тест усули бошқа усуллардан ўз афзалликларини кўрсатди. Тест усулига биринчи марта ўтган йилнинг ёзида, 11 мутахассислик бўйича кириш имтиҳонлари қабул қилиш жараёнида амал қилдик. Айни пайтда олти мутахассислик бўйича қабулда анъанавий усул ҳам қўлланилди. Қиёслаш чоғида тест усули ниҳоятда ҳолис усул эканлиги маълум бўлди. Айни пайтда у асабларга ором берди, ортикча меҳнат талаб этмади, кучларни иқтисод қилди. Тест усулида имтиҳонларни топшириб университетга қабул қилинган йигит-қизлар ўқув жараёнида фанларни ўзлаштиришда анъанавий

усулда имтиҳон топшириб университетга қабул қилинган талабаларга нисбатан анча илгарилар кетдилар. Бу биринчи имтиҳон сессиясидаёқ яққол сезилди. Биринчи гуруҳ талабалари билим иккинчи гуруҳ талабалариникидан анча юқори эканлиги имтиҳонлар давомида тез сезилди.

Биринчи гуруҳ киши сессияларни «қарз»сиз, бир марта киришдаёқ топшириб олди. Иккинчи гуруҳда эса талабаларнинг 68,7 фоизигина имтиҳонларни муваффақиятли топширди. Албатта бу қиёслаш нисбийдир. Олдинда яна ўқув йиллари, ёзги ва киши сессиялар турибди. Балки иккинчи гуруҳ талабалари билимида ҳам тезда ўзгаришлар сезилар. Пировард натижада улардан ҳам юқсак малакали мутахассислар етишиб чиқар. Буни биз сабр-тоқат билан кузатишимиз керак.

Вазирлар маҳкамасининг «Ўзбекистон олий ўқув юртлирига абитуриентларни тест усулида

ларга дуч келдик. Масалан, агар ўзлаштириш устидан назорат тизимини тест усулида ўтказ-сак, табиий-математика фанлари циклида дуруст-роқ ютуқларга эришилади. Айни пайтда гуманитар фанлар бўйича билим даражасини тест усулида синаш мумкин бўлмай қолади, чунки бу ерда талабанинг фикрлаш, баҳо юритиш маҳорати ҳам ҳисобланиши керак-да. Шунинг учун ҳам университетда гуманитар фанлар бўйича имтиҳонлар ёки синовлар икки қисмга бўлинди. Биринчи қисмда талабанинг билими, ижодий ишлари, бунга қобилияти тест йўли билан текширилади. Имтиҳон натижаси тегишлича баҳоланади. Айтайлик, 30 балл тестга берилса, 20 балл ижодий иш учун берилди. Баҳо эса умумлашган ҳолда ягона бўлади.

Иккинчи томондан, тест шароитида семинарлар иши, талабаларнинг амалий ишлари кадрсизланиши ҳам мумкин. Маълумки, бу ишларда муаммолар бўйича фикрлар қураши боради, ишбўлатишуслари, бошқа фикрлар қарор топади. Бизнинг айрим уқитувчиларимиз, жумладан В. Дубков сиёсатшуносликни ўрганиш чоғидаги билимлари баҳолашда рейтинг тизимини қўллапти, бунда тест жараёнида олинган баллар умумлаштириляпти. Чет эл олий ўқув юртлирида тест каби рейтинг тизими ҳам кенг ёйилган. Эртами ёки кечми биз ҳам бу усулни эгаллашимиз керак. Бирок, бунга эришиш кечикиб қетмаслиги учун республика Олий таълим вазирлиги рейтингни қўллаш бўйича тўпланган тажрибаларни ҳозирок умумлаштириши ва улар асосида ягона услуб ёки стандартни ишлаб чиқиши керак.

Гулистон давлат университетининг кафедралари ҳозирги пайтда билимларни синашда чет эл тажрибасидан олинган янги, синалган шакллари бошқа самарали шакллари билан уйғунлаштириш чораларини кўрмоқда.

Москва ўқувчилари ўртасида имтиҳонларга муносабат бўйича сўров ўтказилганда, юқори синф ўқувчиларининг 14,3 фоизи имтиҳонларнинг ҳозирги шаклини ёқлаб чиқди. 12 ёшдан 17 ёшгача бўлган ўқувчиларнинг 66,7 фоизи эса тест усулини маъқуллади. Уларнинг фикрича тест усули фақат билимларга ҳолис баҳо бермай, айни пайтда тиришқоқлик ва қобилиятни ҳам баҳолайди. Беш балли тизимда эса бундай ҳол унда мунда рўй бериши мумкин.

Шундан келиб чиққан ҳолда республика Халқ таълими вазирлиги ўқувчилар олимпиадаларини тест ўлчови ёрдамида ўтказиётганлиги маъқул иш, деб ҳисоблаймиз. Бунда ўқувчиларда тестга нисбатан қўнқма ҳосил бўлади, фикрларни аниқ ифодалашга ўрганадилар. Ижодий топшириқларни тест билан уйғунлаштиришга ҳаракат қиладилар. Бу усул боладаги фикрлаш, таҳлил этиш ва умумлаштириш қобилиятини ривожлантиради.

Республика Олий таълим тизимида янги ислохотни жорий этиш йўлидаги ижодий изланишларимиз албатта биргина тест усулини қўллаш билан чекланмайди. Агар биз бутун ўқув-тарбия жараёнини тубдан қайта қурмасак биргина тест усули билан мутахассислар тайёрлаш сифатини оширолмаймиз. Шундай экан, ислохот чуқур ва кенг камровли бўлиши керак.

Р. ЖҲРАЕВ,
Гулистон давлат университети
ректори.

ОРОЛ ДЕНГИЗИНИ қутқариш Марказий Осиё республикалари учун эмас, балки яқин хорижий мамлакатлар, бутун жаҳон ҳамжамияти учун ҳам гоят долзарб муаммо бўлиб турибди. Орол ва Оролбўйи фожеасини Чернобил ҳалокати билан тенглаштириш мумкин. Ҳозирги воқелик эса Оролнинг ҳалокати оқибатлари келажак учун айниқса даҳшатлидир. Дунё унга тенг келадиган ҳалокатни шу пайтгача кўрган эмас. Узингиз мулоҳаза қилиб кўринг, чорак аср мобайнида ер юзидан сув сатҳи олти миллион гектар ва чуқурлиги 69 метр бўлган денгиз ғойиб бўлиб кетса-я. Ҳозиргача денгизнинг қарийиб ярми қуриди. Дарёнинг денгизга қуйилишидаги юзлаб гектар яшил ўтлоқлар, қамишзорлар қовжираб битди, жониворларнинг, қушларнинг, балиқларнинг кўп турлари ғойиб бўлди.

130 километрдан зиёд ерда сув сирти торайиши натижасида туз билан қопланган қатлам ҳосил бўлди. Бу туз икки миллион гектарга яқин ерни босган ва йилига Оролбўйи минтақасидаги 15 минг гектарлик ўтлоқларни «емирмоқда». Қуриган денгиз туби эса ҳавони захарловчи моддаларнинг асосий манбаига айланди. Орол инсонийнинг айби билан 1960 йилдан буён ўз сифимидаги 600 куб километрдан зиёд сувни йўқотди ва ҳозир йилига сув буғланишининг ўзи 30—35 куб километрни ташкил қилаётир.

Балиқни қайта ишлаш санати тўх-

таб қолди. Орол қачонлардир инсонларга ўз тортиғини саҳийлик билан инъом этарди, едирарди, ичирарди, кийдирарди. Оролбўйида истиқомат қилувчи аҳолини иш билан таъминларди. Қачонлардир йилига 500 минг центнергача балиқ овланарди. Бу эса собиқ Шўролар Иттифоқи Республикаларининг ички сувларида овланадиган балиқнинг беш фоизини ташкил этарди. Орол бундан ўн йил муқаддам фақат 150—200 минг центнер балиқ

яшаётган аҳолининг санитар-эпидемиологик муҳити ва шароитларини яхшилаш, Орол денгизи ҳавасида табиий муҳитни яхшилашни тиклаш кирарди.

Бирок, бу қарорлар қозғоқдагина қолиб кетди. Орол денгизининг мураккаб муаммоларини ҳал этишга етарли таъсир ўткази олинмади. Чунки саъй-ҳаракатлар учун катта миқдорда моддий маблағлар зарур эди.

Шу йили Тошкент шаҳрида бўлиб ўтган Урта Осиё давлатларининг бош-

ОРОЛНИ ҚУТҚАРИШ ЮЗАСИДАН АМАЛИЙ ҚАДАМЛАР

берган бўлса 1992 йилда бор-йўғи олти центнер балиқ овланди.

Сўнгги уч йил мобайнида Орол муаммоси юзасидан Қорақалпоғистон Республикасининг иқтисодий ва ижтимоий ривожлантириши жадаллаштириш чоралари тўғрисида Қозоғистон Қизил Урда вилояти Орол денгизи атрофида экологик ва санитар шароитини тубдан яхшилаш, экологияни соғломлаштиришнинг кечиктириб бўлмайдиган тадбирлари тўғрисида учта муҳим ҳужжат қабул қилинган эди. 1991 йил ноябрь ойи охирида ҳукумат томонидан «Орол» йирик банкларнинг бирлашувини ташкил этиш тўғрисида қарор қабул қилган эди. Унинг вазифасига Орол бўйида

лиқлари Марказий Осиё мустақил давлатларининг янги ҳамжамиятини ташкил этдилар. Бу тарихий учрашув гоят муҳим аҳамиятга моликдир. Йиғилишда ҳукумат бошлиқлари қароргоҳи Оролбўйи шаҳарларида бўладиган Орол ва Каспий денгизлари юзасидан ҳукуматлараро комиссия ташкил этиш тўғрисида қарор қабул қилдилар. Каспийнинг ортиқча сувини Оролга ташлаш учун узунлиги 450 километрлик бош канал қуриш зарур. Шу мақсадни амалга ошириш учун Марказий Осиё ва Россия давлатларининг моддий-молиявий имкониятларини бирлаштириш лозим.

Марказий Осиё ҳукумати бошлиқлари Тошкент учрашуви қарорлари-

ни амалга ошира бориб, шу йилнинг март ойида Қизил Урдада тўпландилар. Марказий Осиё давлатларининг биринчи раҳбарлари Орол масаласини кўриб чиқдилар ва янги ҳужжатлар қабул қилдилар. Учрашув қатнашчилари Орол фожеаси фақат Марказий Осиё давлатларига эмас, балки Россия манфаатларига ҳам даҳлдор деган яққил фикрни изҳор қилишди. Оролбўйининг соғломлаштириш ва ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш юзасидан келишилиб олинган барча ишларнинг заминига хизмат қиладиган муҳим ҳужжатлар ҳам тасдиқланди. Орол ҳаваси муаммолари юзасидан давлатлараро кенгаш ташкил этилиб, давлатлараро жамғарма Президентлигига Қозоғистон Республикаси Президенти Нурсултон Назарбоев сайланди.

Марказий Осиё ва Россия Федерацияси давлатларининг раҳбарлари БМТ бош қотиби Бутос Ғолий номига мактуб йўллашиб, Оролбўйидаги инқирознинг мураккаб оқибатларини бартараф этишда кўмак берилишини сўрадилар.

Марказий Осиё ҳукуматлари бошлиқларининг конференцияси томонидан қабул қилинган муҳим иқтисодий ва ижтимоий чора-тадбирлар яқин келажакда Орол муаммосини ҳал этилишига умид ва ишонч бахш этади.

Э. КАРИМОВ,
«Ишонч»нинг сиёсий шарҳловчиси.

Бозор муносабатлари — хўжалик юритишининг янги усули. Ривожланган мамлакатлар бу усулга кўндан бери амал қилиб келаётганлиги учун ҳам улар ҳар томонлама камол топмоқда. Улар тажрибасига биз ҳам амал қилсак, тезда иқтисодий бۇҳронлардан чиқиб кетсак ажаб эмас. Шунинг назарда тутиб биз Америка коллежлари ва университетларида яхши таниш бўлган олимлар К. Макконели ва С. Брюнинг «Замонавий иқтисодий муаммолар» рукни остида эълон қилинган «Экономикс» китобининг бир бобини эътиборингизга ҳавола этаймиз. Биринчи мақолада гап маъмурият ва касаба уюшма ташкилотлари ўртасида жамоа шартномаси тузиш тартиби ҳусусида боради.

ЖАМОА ШАРТНОМАЛАРИНИ ТУЗИШ

КАСАБА уюшмаси ҳаракати су-сайганига қарамай, жамоа шартномалари тузиш ишчилар ва маъмурият орасида муҳим восита бўлиб қолди. Амалдаги ҳисобларга кўра, ҳозир Қўшма Штатларда деярли 200000 жамоа шартномаси тузилган.

ЖАМОА ШАРТНОМАЛАРИНИ ТУЗИШ ТАРТИБИ

ЧЕТДАН кутатган киши учун жамоа шартномаларини тузиш, гўё ишчилар ва маъмурият орасида ҳар икки-уч йилда бир бўлиб ўтадиган кучли тўқнашувдек туюлади. Газеталарнинг хабарлари бўйича ишчилар ва маъмурият ўз зиддиятларини иш ташлашлар, кўтарилишлар, кўпинча эса ҳуравонлик ҳаракатлари билан ҳал қиладилар, деган таассурот уйғониши мумкин.

Бундай таассурот бутунлай нотўғридир. Жамоа шартномаларини тузиш — кўпчилик ўйлаётгандек, жанжалли тadbирлар эмас. Муҳим контрактлар тузиш юзасидан музокараларда касаба уюшмаси намоёндаси сифатида маҳаллий ва умуммиллат даражасидаги мансабдор шахслар ҳамда ҳуқуқшунослар, иқтисодчи — олимлар қатнашадилар. Маъмурият номидан фирма ҳаракатини белгиловчи юқори даражали мансабдор шахслар, завод бошқарувчилари, фирманинг кадрлар масаласи, меҳнат муносабатлари бўйича мутахассислари, ҳуқуқшунослари ва иқтисодчилари иш кўрадилар. Музокараларда касаба уюшмаси одатда ташаббусни қўлга олиб, ўз талабларини кўяди, улар амалдаги меҳнат битимига аниқ тузатишлар киритади. Кейин бу талабларнинг фойдали ва салбий томонлари муҳокама қилинади. Одатда, муросяга олиб келувчи қарорлар қабул қилинади, улар янги меҳнат битимларига киритилади. Иш ташлашлар, кўтарилишлар ва ҳуравонлик ҳаракатлари қонда бўлмай истисно тарзида рўй бериши мумкин. 95 фоизга яқин жамоа шартномалари ишни тўхтатмаган ҳолда тузилади. Охириги йилларда ишчилар ва маъмурият орасида рўй бераётган келишмовчиликлар туфайли ишни тўхтатиб қўйиш натижасида ҳар йили умумий иш соатининг 0,2 фоизи йўқотилганлиги эътироф этилган. Ишчилар ва маъмурият муросяозлик ва келишувга мойил эканликларини намоён этмоқдалар...

МЕХНАТ БИТИМИ

Жамоа шартномалари турли хил шаклга эга бўлади. Уларнинг баъзилари хайрон қоларли даражада қисқа. 2—3 бетни ташкил қиладилар, бошқалари — ҳаддан ташқари катта, 200—300 бетдан иборат бўлади. Баъзи битимлар фақатгина маҳаллий касаба уюшмасига ва бир корхонанинг ўзига тегишли бўлса, бошқалари саноатнинг бутун бир тармоғи учун иш ҳақи миқдорини, иш кунининг давомийлиги ва иш шароитини белгилайди. «Уртача» ёки «бир типдаги» жамоа шартномалари бўлмайди. Жамоа шартномалари одатда тўртта асосий соҳани қамраб олади:

- 1) касаба уюшмасини эътироф этиш даражаси ва мақоми, шунингдек, маъмуриятнинг бош вазифаси;
- 2) иш ҳақи миқдори ва иш кунининг давомийлиги;
- 3) иш стаж ва бандлик кафолати;
- 4) меҳнат низоларини ҳал қилиш тартиби.

КАСАБА УЮШМАСИНИНГ МАҚОМИ ВА МАЪМУРИЯТНИНГ БОШ ВАЗИФАСИ

Касаба уюшмалари маъмурият томонидан турли даражада эътироф этилади. Касаба уюшмалари нуктан назаридан қараганда маъқул тартиб куйидагича:

- 1) фақат касаба уюшмаси аъзо-

корхоналарда касаба уюшмалари умуман йўқ ва ёлловчи онгли равишда касаба уюшмасини ташкил этишга ёки унга аъзо бўлишга иштиёқсиз ишчиларни ёллашга интилади.

Касаба уюшмасининг мақоми масаласида медалнинг бошқа томони маъмуриятнинг бошқа вазифаси муаммоси ҳисобланади. Кўпгина корхона раҳбарлари жамоа шартномаларининг амал қилиш соҳасининг кенгайтиши оқибатида баъзи бир асосий бошқарув қарорлари ишчилар ва маъмурият ҳамкорлигида қабул қилинадиган бўлишдан кўрақдилар. Ишбилармонлар ўйлайдиларки, бу «уларнинг кўлини» шу даражада боғлаб қўядики, натижада корхонанинг фойдали иш олиб боришига хавф туғдиради. Шу сабабли маъмуриятнинг қатъий талаби бўйича ишчилар ва маъмурият орасидаги баъзи бир битимларда шундай моддалар борки, уларда маълум қарорлар фақат маъмурият томонидан қабул қилиниши кўрсатилган. Маъмуриятнинг вазифалари одатда шундай муаммоларни, яъни корхоналарнинг ҳажми ва жойлашган ери, товар хили ишлаб чиқаришда фойдаланиладиган ускуналар ва материаллар тури ва ишлаб чиқариш календар режаларини ўз ичига олади.

Кўпинча фақат маъмуриятнинг ўзи ёллаш, бошқа ишга ўтказиш, интизом, мансабини ошириш ва бўшатиш масалаларини бевосита ҳал қиладилар, лекин бундай қарорлар меҳнат стажининг умумий негизларига мувофиқ

иш ҳақи ва яшаш қиймати ўртасида мувофиқлик ўрнатиш каби ўз интилишида муҳим муваффақияларга эришдилар.

Баҳоларга кўра, касаба уюшмасининг барча аъзоларидан 400 фоизга яқини яшаш қийматининг ўсиш тузатмаларидан (ЯҚЎТ) бири таъсири остига тушади. Хуллас, касаба уюшмалари меҳнат унумдорлигини ошириш билан боғлиқ бўлган, фирмаларнинг кўшимча даромадларидан ўзларининг, «ҳаққоний улуши» тўғрисида музокаралар олиб борадилар.

Иш ҳақи миқдорини аниқлаб берувчи бу тўрт мезоннинг тесқари томони ҳам бор. Масалан, яшаш қийматининг ўсиш тузатмалари ҳақидаги масалани касаба уюшмаси фақат нархнаво илдам ўсиб кетаётган вақтда кўтариши мумкин, лекин касаба уюшмалари одатда нархнинг барқарорлиги ёки тушиб кетишида бу мезонларни назар-писанд қилмайди. Шунга ўхшаш, касаба уюшмаси фирманинг тўлаш имкониятини муҳим асос деб, у юқори фойда олган вақтни ҳисоблайди. Маъмуриятнинг иш ҳақи тўғрисидаги музокараларда турли мезонларнинг баҳосига ёндошиши принципалик билан фарқланмайди.

Иш кунининг узунлиги, иш вақтида бажарилган ишга, байрам кунлари ва таътил учун ҳақ тўлаш ҳамда соғлиқни суғурта қилиш ва пенсия билан таъминлаш каби кўшимча тўловлар ҳам муҳим «иқтисодий» муаммолар ҳисобланади, улар музокаралар жараёнида муҳокама қилинади.

МЕХНАТ СТАЖИ ВА БАНДЛИК КАФОЛАТЛАРИ

Капиталистик иқтисодда бандлик кафолатларининг йўқлиги ҳамда ёлловчилар томонидан касаба уюшмаларининг камситилишидан кўрқиб ишчилар ва уларнинг касаба уюшмаларини ташвишлантиради.

Кўпгина меҳнат битимлари таркибида бандлик кафолатларига тегишли аниқ ифодаланган, муфассал ишлаб чиқилган қондалар ушбу ташвишни ёрқин акс эттиради. Касаба уюшмалари мансабга кўтарилиш, ишдан бўшатилиш ва тикланиш ходимнинг меҳнат стажига кўра белгиланишини қатъий талаб қиладилар. Энг катта узлуксиз иш стажига эга бўлган ходим биринчи имкониятда кўтарилиши, охириги навбатда бўшатилиши, бўшатишганда эса: биринчи навбатда ишга тикланиши лозим.

МЕХНАТ НИЗОЛАРИНИ ҲАЛ ҚИЛИШ ТАРТИБИ

Тасаввур қилиш қийинки, ҳатто энг аниқ ифодаланган ва мукамал меҳнат битимларида ҳам унинг ҳаракат муддати давомида вужудга келадиган барча муаммоларни кўзда тутиш мумкин. Агар ишчилар, душанба кунни эрталаб ишга келиб, бирон-бир сабабга кўра, масалан, техник нуқсонларга кўра, завод ёпиқлигини билсалар, нима рўй бериши мумкин? Уларга «рамзий» иш ҳақини, айтилик, икки ёки тўрт соатлик иш учун тўлаш керакми? Еки маъмурият ва касаба уюшмаси орасида энг кўп меҳнат стажига эга ва мансабининг кўтарилишига талабгор бўлган ходимга бўш ўрин (вакансия) мувофиқ келиши ёки келмаслиги тўғрисида келишмовчиликларни, ҳатто энг муфассал жамоа шартномасида ҳам кўзда тутиш мумкин эмас, бунинг учун уларни меҳнат тортишувларини ҳал қилиш тартибидан фойдаланиб, бартараф қилиш лозим. Амалда барча жамоа шартномаларида уларнинг ҳаракат муддати давомида юзага келадиган тортишувларини ҳал қилиш учун аниқ тартиб назарда тутилади.

К. ШОДИМЕТОВ,
М. РАҲМАТОВА таржималари.

ЗАМОНАВИЙ ИҚТИСОДИЙ МУАММОЛАР

«ЭКОНОМИКС» КИТОБИДАН «ИШ БОЗОРИ МУАММОЛАРИНИ КАСАБА УЮШМАЛАРИ ҲАРАКАТИ».

ларини ишга қабул қиладиган корхона;

2) барча ишловчилар маълум бир муддат давомида касаба уюшмасига аъзо бўлишлари керак бўлган корхона;

3) фақат касаба уюшмаси аъзоларининг асосий бандлиги ҳам ишлаши мумкин бўлган корхона.

Фақатгина касаба уюшмаси аъзоларини ишга қабул қиладиган корхоналар Тафт-Хартли қонунин билан таъқиқлангунга қадар, улар касаба уюшмасини энг кўп кафолатлар билан таъминлар эдилар. Бундай корхонага ишга киришдан олдин ишчи касаба уюшмасига аъзо бўлиши лозим эди. Барча ишчилар касаба уюшмаси аъзолари бўлиши лозим бўлган корхона мақоми, ишбилармонга касаба уюшмаси аъзоси бўлмаганларини шарт билан ишга ёллаш ҳуқуқини беради, яъни маълум бир давр ичида, масалан, 30 кун ичида улар касаба уюшмасига аъзо бўладилар ёки ишдан кетадилар. Тахминан 20 штат меҳнат қилиш ҳуқуқи ҳақида қонун қабул қилдилар, яъни бу қонун бўйича касаба уюшмасига аъзо бўлиш мажбурийлиги, демак, юқорида айтиб ўтилган корхоналар қонуний эмас деб эълон қилинади. Шундай корхоналар борки, улар касаба уюшмасига аъзоларини ҳам ва аъзо бўлмаганларини ҳам ишга ёллайдилар. Касаба уюшмасига аъзо бўлмаганларнинг унга кириши мажбурий эмас, улар маълум вақт ичида касаба уюшмасидан четда ишлашлари мумкин. Энди касаба уюшмаси аъзоларини ишга қабул қилмайдиган корхоналарни ёллаб ўтиш керак. Бундай

қабул қилинади, касаба уюшмаси бўлса, меҳнат низоларини бошқаринг тартибидан фойдаланиб, уларга эътироз билдиради.

ИШ ҲАҚИ МИҚДОРИ ВА ИШ КУНИНИНГ ДАВОМИЙЛИГИ

Ҳар қандай жамоа шартномасининг асосий банди иш ҳақи ва иш кунининг давомийлиги ҳисобланади. Иш ҳақи тўғрисидаги музокараларда ишчилар ва маъмурият ижрочилик ва келишувчилик иштиёқини намоён қиладилар. Ишчилар иш ҳақини оширишни талаб қилиб — маъмурият бўлса бунга қаршилик кўрсатиб — кўпинча қуйидаги мезонлардан ёки «жўнатиш нукталаридан» кочадилар:

- 1) «бошқалар қанақа иш ҳақи оладилар»;
- 2) тўлаш имконияти;
- 3) яшаш қиймати;
- 4) иш унумдорлиги.

Агар асосий маошлар ушбу фирмада, бошқа шунга ўхшаш фирмалардагига инебатан паст бўлса, касаба уюшмаси иш ҳақини оширишни, яъни уни бошқа фирмалар ходимлари оладиган маошларга мувофиқлаштиришни қатъий талаб қилиши мумкин.

Агар фирма шу йилда юқори фойда олган бўлса, касаба уюшмаси иш ҳақига кўшимча қилиш имконияти пайдо бўлди, деган асосда иш ҳақини оширишни талаб қилиши ҳам мумкин. Охириги йилларда касаба уюшмалари

АПРЕЛЬ

12 ДУШАНБА

УзТВ I

7.00 «Ўзбекистон» ахбороти.
7.30 «Тошкент» студияси. «Болалар».
8.20 «Таваккал Қодиров куйлайди». Фильм-концерт.
8.45 «Четга оғиш ноль». Бадий фильм.
10.05 «Шарқнинг қадимий ёдгорликлари». Телефильм.
10.30 Ҳуқуқ кўрсатуви. Физика. Электролиз ҳодисаси.
11.00 «Фермерлар», «Пирим ороли». Телефильмлар.
11.30 Ҳуқуқ кўрсатуви. Математика. Ўнли қасрлар ва улар устида ишлаш.
12.00 «Мехр». Ишчи ёшларга ғамхўрлик.
17.55 Кўрсатувлар тартиби.
18.00 Янгилар.
18.10 «Кичкинтой» устахонаси.
18.40 «Қибрай лавҳалари».
19.00 «Ўзбекистон» ахбороти (рус тилида).
19.20 «Мулоҳаза». Спектаклда

музыка ва кўшиқнинг ўрни.
20.00 Дунё хабарлари.
20.10 «Оқшом эртақлари».
20.25 Эълонлар.
20.30 «Ўзбекистон» ахбороти.
20.55 Гулбаҳор Эрқулова куйлайди.
21.45 «Давлатнинг қудрати — қонун устиворлигида».
22.15 «Лев Толстой». Бадий фильм. 1-серия.
23.35 Эртанги кўрсатувлар тартиби.

УзТВ II

18.00 Янгилар.
18.10 Болалар учун. «Совға».
18.40 «Ансамбль». Телефильм.
19.00 «Ўзбекистон» ахбороти (рус тилида).
19.20 «Ўтмишсиз келажак йўқ».
20.00 Дунё хабарлари.
20.10 «Бизнинг суҳбат».
20.30 «Миришкорлар».
21.00 «Наврўз».
21.30 «Салом, ёшлар».
22.15 «Тараддуд».
22.40 «Ойижон, мен тирикман». Бадий фильм.

ОРБИТА IV

4.55, 14.20, 20.20 — Кўрсатув-

лар тартиби.
5.00 «Яқунлар».
5.45 «Тонг».
8.00 Янгилар.
8.20 Мультфильм.
8.30 «Марафон-15» — старт».
9.15 «Брэйнинг».
10.05 «Сиз учун учрашув». Виктор Астафьев.
11.00 Янгилар.
11.20 «Қайси юлдузларга биз парвоз этамиз?». Илмий-оммабоп фильм.

14.00 Янгилар (сурдо таржимаси билан).
14.25 «Телемикст».
15.10 «Ён дафтар».
15.15 Мультфильмлар.
15.40 «440 герц».
16.20 «Икболи кулганда».
17.00 Янгилар (сурдо таржимаси билан).
17.20 «Технодром».
17.30 Мультфильм.
17.40 Санъат усталарининг концерти.
19.10 Рукн премьераси. «Ҳафта-нинг акс-садоси».
19.40 Хайрли тун, кичкинтой-

лар!
19.55 Эълонлар.
20.00 Янгилар.
20.25 «Оппок либослар». Етти серияли телевизион бадий фильм премьераси. 5-серия.
21.45 «Спорт уик-энди».
«Янги студия» таништиради:
22.00 «Монтаж» («Мен»).
22.10 «Қаранг-чи, ким келди?»
22.25 «АТВ-брокер».
22.35 «Бирок».
22.50 «Монтаж» («Шарж»).
23.35 «Бомонд».

ДУБЛЬ IV

РОССИЯ ТЕЛЕВИДЕНИЕСИ
7.25 Ишбилармон кишилар даври.
7.55 Тонгги концерт.
8.10 «Мутлақо махфий». С. П. Королев таржимаи ҳолидан баъзи бир саҳифалар. Хужжатли фильм.
9.30 «Бола тилидан».
10.00 «Истеъдодлар ва мухлис-лар».
11.00 Ишдан бўш пайтингизда.
11.15 Кундузги сеанс. «Сизни гражданка Никанорова кутяпти». Бадий фильм.

12.40 «Дехқонларга тааллуқли масала».
13.05 «Топилсин ва зарарсиз-лантирилсин». Бадий фильм.
14.30 Кипрас Мажейка. «Кичик Европадан» репортажлар.
15.05 Янгилар.
15.20 «Американинг ёввойи табиати». Хужжатли фильм премьераси. 6-фильм.
15.50 Трансросэфир. «Акс этиш».
16.35 «Россияда бизнес».
17.00—19.00

ТУРКИЯ ТЕЛЕВИДЕНИЕСИ
19.00 Душанба кунини детектив. «Лаки страйк» таништиради. «Севги ёки пул». Бадий фильм. «Криминал ҳодисалар» туркумидан.
19.55 «Мен сенинг овозингни қайта эшитдим». Р. Желакоева.
21.00 Туркия телевидениеси. Хабарлар.
21.20 «Юлдузлар билан суҳбатда».
21.25 Спорт кўрсатуви.
21.35 «Формула-1» классидан автопойга бўйича жаҳон чемпио-нати.

13 СЕШАНБА

УзТВ I

7.00 «Ўзбекистон» ахбороти.
7.25 «Куйла, дугорим». Фильм-концерт.
7.50 Дунё хабарлари.
8.00 «Кувнок эскадрон». Бадий фильм.
9.05 Ўзбек тилини ўрганамиз.
9.35 Болалар учун. «Илҳом чашмалари».
10.15 «Ўзбекистон» телевизион киножурнал.
10.30 Ҳуқуқ кўрсатуви: Информатика. Ахборотларни кодлаш усуллари.
11.00 «Кичкинтой» студияси. «Танишинг, Ширинтой».
11.30 «Қизил Яримой шуъласи».
12.00 «Уорлднет» телекомпаниясининг янгиларлари (АҚШ).
17.55 Кўрсатувлар тартиби.
18.00 Янгилар.
18.10 «Истиклол фидойилари». Телеочерк.
18.30 София Сафтарова куйлайди.
19.00 «Ўзбекистон» ахбороти (рус тилида).

19.20 «Спортлото».
19.25 «Фахрийлар — фахримиз».
20.00 «Оқшом эртақлари».
20.25 Эълонлар.
20.30 «Ўзбекистон» ахбороти.
20.55 «Сумалак» халқ ракс ансамблининг концерти.
21.30 «Адолат». Ҳуқуқий-публицистик кўрсатув.
22.10 «Лев Толстой». Бадий фильм. 2-серия.
23.35 Эртанги кўрсатувлар тартиби.

УзТВ II

18.00 Янгилар.
18.10 «Уолт Дисней таништи-ради...» Мультфильмлар тўплами.
19.00 «Ўзбекистон» ахбороти (рус тилида).
19.20 Мусикий меҳмонхона.
20.00 Дунё хабарлари.
20.10 «Йўлингиз беҳатар бўлсин!».
20.40 Шарқ лирикаси.
21.00 «Бу оқимода».
22.10 Эълонлар. «Кинонигоҳ».

ОРБИТА IV

4.55, 14.20, 17.20, 20.20 — Кўрсатувлар тартиби.
5.00 Янгилар.
5.35 Эрталабки гимнастика.
5.45 «Тонг».

8.00 Янгилар.
8.30 «Кувнок нотачалар».
8.35 «Оддий Мария». Кўп серияли телевизион бадий фильм премьераси.
9.20 «Провинциал салон» (Ростов киностудияси).
9.40 «Гол».
10.10 «440 герц».
10.50 «Матбуот-экспресс».
11.00 Янгилар.

Кундузги киноэкспресс:
11.20 «Покров дарвозаси». Телевизион бадий фильм.
13.35 «Алдар Кўса». Мультфильм.
13.50 «Эрак ва аёл». Телефильм премьераси.
14.00 Янгилар (сурдо таржимаси билан).
14.25 «Ишбилармонлар хабарномаси».
14.40 «Адам Смит бойлиги дунёси».
15.10 «Ён дафтар».
15.15 «50×50» томошаси.
16.30 «Гол».
17.00 Янгилар (сурдо таржимаси билан).
17.25 Давлатлараро «Останкино» телеканали «Дунёнинг томонлари» кўрсатувини таништи-ради.
17.55 «Мулқдор алифбоси».

18.10 «Оддий Мария». Кўп серияли, телевизион бадий фильм премьераси.
18.55 «Мавзу».
19.40 Хайрли тун, кичкинтой-лар!
19.55 Эълонлар.
20.00 Янгилар.
20.25 «Оппок либослар». Етти серияли телевизион бадий фильм премьераси. 6-серия.
21.50 Космонавтика кунига бағишланган концерт. Танаффус пайтида (23.00) — Янгилар.
24.00 «Максима».
00.30 «L — клуб».
01.15 «Матбуот-экспресс».

ДУБЛЬ IV

РОССИЯ ТЕЛЕВИДЕНИЕСИ
7.25 Ишбилармон кишилар даври.
7.55 Мультфильм.
8.05 «К-2» таништиради. «Оскар-93».
9.50 «Саховат кўрсат».
10.35 «Параллеллар».
10.50 Кундузги сеанс. «Чукотка бошлиғи». Бадий фильм.
12.20 Мультфильм-пульты.
12.35 «Дехқонларга тааллуқли масала».
13.45 «Вероника». Мусикий кўрсатув.

14.05 «Бурда моден» тавсия этади...
14.35 «Телебиржа».
15.05 Янгилар.
15.20 «Рост» студияси. «Кенгуру».
15.50 Трансросэфир. «Замор-скворечьеда байрам».
16.35 Мультфильм.
16.45 Россия Федерацияси Олий Кенгашининг сессиясида.

17.00—19.05

ТУРКИЯ ТЕЛЕВИДЕНИЕСИ
19.05 Хонаки экран. «Санта-Барбара». Кўп серияли бадий телефильм премьераси. 153-серия.
19.55 «Маринск театрида В. Андреев номидаги халқ чоғу оркестрининг юбилейи». 1-кўрсатув.
20.40 «Бизнес: янги номлар».
21.00 Туркия телевидениеси. Хабарлар.
21.20 «Юлдузлар билан суҳбатда».
21.25 «Асил ҳолича».
22.25 «Бўйсунмас купина».
23.20 Криминал хабарлар экрани.
23.50 Спорт кўрсатуви.
23.55 «Санъат майдони».

14 ЧОРШАНБА

УзТВ I

7.00 «Ўзбекистон» ахбороти.
7.25 «Ҳамал қувончлари». Қашқадарё вилояти, Ғузор туманидан кўрсатув.
7.45 Дунё хабарлари.
7.55 «Инсон қалби ҳақида қисса». Бадий фильм 1-серия.
8.55 «Табият — ҳаёт чашмаси». Кинопрограмма.
9.45 Турк тили.
10.15 «Еш расомлар кўргазмаси».
10.30 Ҳуқуқ кўрсатуви. Биология. Ўзбекистон табиатини муҳофаза қилиш.
11.00 «Аёл қадри...».
11.30 Ҳуқуқ кўрсатуви. Кимё. Металлар. Саноатда металлнинг олиниши.
12.00 «Уорлднет» телекомпаниясининг янгиларлари (АҚШ).
17.55 Кўрсатувлар тартиби.
18.00 Янгилар.
18.10 «Талабалар йилларим».
18.35 «Кўёш кулган кун». Наманган вилоятида Наврўз тантаналари.

19.00 «Ўзбекистон» ахбороти (рус тилида).
19.20 «Кўшиқларда қолган муҳаббат». Бахтиёр Йўлдошев.
20.00 Дунё хабарлари.
20.10 «Оқшом эртақлари».
20.25 Эълонлар.
20.30 «Ўзбекистон» ахбороти.
20.55 «Ватанин севмоқ имондандир...».
21.30 «Инсон ва замин». Наманган вилоятидан кўрсатув.
22.30 «Бир лаҳзалик кўркув». Бадий фильм.
23.55 Кўрсатувлар тартиби.

УзТВ II

18.00 Янгилар.
18.10 «Суҳбатга чорлаймиз».
19.00 «Ўзбекистон» ахбороти (рус тилида).
19.20 «Иқтисодчилар мактаби».
20.00 Дунё хабарлари.
20.10 «Спринг».
20.30 «Космонавтика уфқлари».
21.15 Хужжатли фильмлар саҳифаларидан.
22.15 «02» тўққинида.
22.35 Голландияда бўлиб ўтган халқаро театр фестивали ҳақида.

ОРБИТА IV

4.55, 14.20, 20.25, 23.35 — Кўрсатувлар тартиби.
5.00 Янгилар.

5.35 Эрталабки гимнастика.
5.45 «Тонг».
8.00 Янгилар.
8.25 Мультфильм.
8.35 «Оддий Мария». Кўп серияли телевизион бадий фильм премьераси.
9.20 Деразаси «Телемарказга қараган уй». Телефильм премьераси.
9.40 Менга кўшиқ куйлаб бер, Прокошина.
10.10 «Веди».
10.50 «Матбуот-экспресс».
11.00 Янгилар.
Кундузги киноэкспресс:
11.20 «Уч йил». Телевизион бадий фильм. 1 ва 2-сериялар.
13.40 Мультфильм.
14.00 Янгилар (сурдо таржимаси билан).
14.25 «Телемикст».
15.10 «Ён дафтар».
15.15 «Малика-қурбақа». Мультфильм.
15.45 «Қизлар ўртасидаги сир».
16.05 «Қандай қилиб муваффақиятга эришиш мумкин?»
16.20 «Парвоздаги уй». Кўп серияли мультфильм премьераси. 7-серия.
16.50 «Технодром».
17.00 Янгилар (сурдо таржимаси билан).
17.20 Давлатлараро «Остан-

кино» телеканали «Ишонч ёрлиғи» кўрсатувини таништиради.
17.45 Липецкдан фольклор ансамблининг чиқиши.
18.00 «Оддий Мария». Кўп серияли телевизион бадий фильм премьераси.
18.45 «Миниатюра».
19.00 «Бўлмагур гап».
19.40 Хайрли тун, кичкинтой-лар!
19.55 Эълонлар.
20.00 Янгилар.
20.25 «Оппок либослар». Етти серияли телевизион бадий фильм премьераси. 7-серия.
21.55 «Матбуот-экспресс».
22.05 «Останкино-93» хит-паради.
23.00 Янгилар.
23.40 «100 С». Журналистик тадқиқот.

ДУБЛЬ IV

РОССИЯ ТЕЛЕВИДЕНИЕСИ
7.25 Ишбилармон кишилар даври.
7.55 Тонгги концерт.
8.10 «Асил ҳолича».
9.05 «Кюша ҳузурда».
9.35 Ишдан бўш пайтингизда.
9.50 «Санъат майдони».
11.05 Кундузги сеанс. «Санта-Барбара». Кўп серияли бадий телефильм. 153-серия.
11.55 «Пилигрим». Россия саё-

хатлар бюроси.
12.40 «Дехқонлар тааллуқли масала».
13.05 «03» кўрсатуви.
13.35 «Мутлақо махфий».
14.30 «Мансаб алифбоси».
14.45 «Сигнал».
15.00 Янгилар.
15.15 «Рост» студияси. «Бе-фойда сабоқлар». 1-қисм.
15.45 Трансросэфир. «Узоқ Шарк».
16.30 Христианлар учун кўрсатув.

17.00—19.00

ТУРКИЯ ТЕЛЕВИДЕНИЕСИ
19.00 Хонаки экран. «Санта-Барбара». Кўп серияли бадий телефильм премьераси. 154-серия.
19.55 «Катта жанжал». Рукн премьераси.
20.40 Россия Федерацияси Олий Кенгашининг сессиясида.
21.00 Туркия телевидениеси. Хабарлар.
21.20 «Юлдузлар билан суҳбатда».
21.25 «Катта давра».
21.40 «Улар анчадан бери кутиняпти».
22.25 «Номлар». М. Шуфутинский. «Ҳақиқат онлари» кўрсатувига илова.
23.20 Парламент хабарномаси.

15 ПАЙШАНБА

УзТВ I

7.00 «Ўзбекистон» ахбороти.
7.25 «Дарахт ва унинг новдалари». Телефильм.
7.55 Дунё хабарлари.
8.05 «Инсон қалби ҳақида қисса». Бадий фильм. 2-серия.

9.20 Араб тили.
9.50 «Хоразм». Телефильм.
10.00 «Қишлоқ тадбиркор-лари».
10.30 Ҳуқуқ кўрсатуви. Ботаника. Уруғ.
11.00 «Абдулла Қаҳҳор». Телефильм.
11.30 Ҳуқуқ кўрсатуви. Табиат-шунослик. Усимлик ва ҳайвонот олами.

12.00 «Уорлднет» телекомпаниясининг янгиларлари (АҚШ).
17.55 Кўрсатувлар тартиби.
18.00 Янгилар.
18.10 «Сихат-саломатлик». Илмий-оммабоп кўрсатув.
18.55 Кинолава.
19.00 «Ўзбекистон» ахбороти (рус тилида).
19.20 «Қамолот йўли...». Муяс-

сар Қосимова ва Сойибжон Ниезов.
20.00 Дунё хабарлари.
20.10 «Оқшом эртақлари».
20.25 Эълонлар.
20.30 «Ўзбекистон» ахбороти.
20.55 «Марказий Осиё давлатлари: ягона мақсад йўлида».
21.25 «Дилларда баҳор». Кино-концерт.
22.05 «Ўрдак кули воқеаси». Ба-

дий фильм.
УзТВ II
18.00 Янгилар.
18.10 Мусикий дақиқалар.
18.30 Болалар учун. «Табас-сум».
19.00 «Ўзбекистон» ахбороти (рус тилида).
19.20 «Енгилдан сақланиш».
20.00 Дунё хабарлари.
20.10 Тижорат канали. «Нав-

рўз» — дўстларимиз шодиёнаси.
20.30 «Бу окшомда».
21.45 «Оила».
22.45 Эълонлар. «Кинонигоҳ».
● «ОРБИТА IV»
4.55, 14.20, 17.20 — Кўрсатувлар тартиби.
5.00 Янгилıklar.
5.35 Эрталабки гимнастика.
5.45 «Тонг».
8.00 Янгилıklar.
8.20 «Тингланг, томоша қилинг».
8.40 «Оддий Мария». Кўп серияли телевизион бадий фильм премьераси.
9.25 «Ҳайвонот оламида» (сурдо таржимаси билан).
10.20 «...16 ёшгача ва ундан катталар».
10.50 «Матбуот-экспресс».
11.00 Янгилıklar.
11.20 Театр шинавандалари,

Сизлар учун! С. Михалков. «Балайкин ва К». Фильм-спектакль.
13.30 Озодликнинг бир лаҳзаси. Хроникал-ҳужжатли видеофильм премьераси.
14.00 Янгилıklar (сурдо таржимаси билан).
14.25 «Телемикст».
15.10 «Ен дафтар».
15.20 Давлатлараро «Останкино» телеканали «Таниш ноташилар» кўрсатувини таништилади.
15.45 Мультфильм.
16.15 Сурия телевидениесининг кўрсатувлари.
17.00 Янгилıklar (сурдо таржимаси билан).
17.25 «Клаус Штайльман. Ҳаммабол мода».
18.00 «...16 ёшгача ва ундан катталар».
18.30 «Оддий Мария». Кўп

серияли телевизион бадий фильм премьераси.
19.15 «Сие́сат» студияси таништилади.
19.40 Хайрли тун, кичкинтойлар!
19.55 Эълонлар.
20.00 Янгилıklar.
20.20 Сурия телевидениесининг кўрсатувлари. Телеэкранда биринчи марта. «Доклад» (Сурия).
22.05 «3 йил ва уч дақиқа».
22.35 Ф. Шопен асарларидан концерт.
23.00 Янгилıklar.
23.35 «Ҳамма нарса бўлиши мумкин».
00.05 «Матбуот-экспресс».
00.15 Футбол. «Уэмбли сари йўл».

● «ДУБЛЬ IV»
РОССИЯ ТЕЛЕВИДЕНИЕСИ
7.25 Ишбилармон кишилар

даври.
7.55 Мульти-пульти.
8.15 «Нота бене» студияси.
9.10 Л. Пантелеев. «Ишонаман».
Телеспектакль.
10.15 Мультфильмлар.
10.30 «Чернобыль Момаховоси».
Ҳужжатли фильм.
10.40 «Парадфеллар».
10.55 Кундузги сеанс. «Санта-Барбара». Кўп серияли бадий телефильм. 154-серия.
11.45 «Қадимий Сурия тупроғида».
12.35 «Видеошэрият». Г. Державин.
12.40 «Дехқонларга тааллуқли масала».
13.05 Такрорий фильмлар кинотеатри. «Санников ери». Бадий фильм.
14.35 Ҳужжатли фильм.
15.05 Янгилıklar.

15.20 «Мағлубиятсиз ўйин».
15.45 «Трансросэфир».
16.30 «Ишнинг кўзини биладиган одам».
17.00—19.20
ТУРКИЯ ТЕЛЕВИДЕНИЕСИ
19.20 Хонаки экран. «Санта-Барбара». Кўп серияли бадий телефильм премьераси. 155-серия.
20.10 Мультфильм.
20.25 «Хроно». Авто ва мотоспорт оламида.
21.00 Туркия телевидениеси. Хабарлар.
21.20 «Юлдузлар билан суҳбатда».
21.25 «Устанинг дастхати».
22.20 Спорт кўрсатуви.
22.25 «Ватаним менинг».
23.20 «Клип хиббони».
23.35 Россия Федерацияси Олий Кенгашининг сессиясида.

16 ЖУМА

● УЗТВ I

7.00 «Ўзбекистон» ахбороти.
7.25 «Танбур». Фильм-концерт.
7.45 Дунё хабарлари.
7.55 «Кўшқопқон». Бадий фильм. 1—2-сериялар.
10.00 «Чаман» гулдастаси. Мукаррама Турғунбоева таваллудининг 80 йиллиги олдидан. Республика ўқувчилар саройи қошидаги «Чаман» фольклор рақс ансамблининг концерти.
11.00 «Мактаб ва ҳаёт».
11.30 «Уорлднет» телекомпаниясининг янгилıkları (АҚШ).

17.45 Кўрсатувлар тартиби.
17.50 Янгилıklar.
18.00 Футбол бўйича Ўзбекистон чемпионати. Олий лига. «Пахтакор» — «Бинокор» (Қибрай). 2-тайм. «Пахтакор» Марказий ўйингоҳидан олиб кўрсатилади.
18.50 «Ўзбекистон». Телевизион киножурнал.
19.00 «Ўзбекистон» ахбороти (рус тилида).

19.20 «Элга хизмат». Ўзбекистон Республикаси Ут ўчириш хизматининг 75 йиллиги.
19.50 Муслиқ дақиқалар.
20.00 Дунё хабарлари.
20.10 Окшом эртақлари.
20.25 Эълонлар.
20.30 «Ўзбекистон» ахбороти.
20.55 «Янгрисин шўх яллалар». Концерт.
21.55 «Мерос». Усмон Носир таваллудининг 85 йиллиги олдидан.
22.35 «Жадвалдан ташқари поезд». Бадий фильм.
23.55 Эртанги кўрсатувлар тартиби.

● УЗТВ II
БИШКЕК КЎРСАТАДИ.

● «ОРБИТА IV»
4.55, 14.20, 20.20 — Кўрсатувлар тартиби.
5.00 Янгилıklar.
5.35 Эрталабки гимнастика.
5.45 «Тонг».
8.00 Янгилıklar.
8.20 Мультфильм.
8.35 «Зазеркалье». «Гўзал Василиса». Бадий фильм.
10.00 «Саёхатчилар клуби» (сурдо таржимаси билан).

10.50 «Матбуот-экспресс».
11.00 Янгилıklar.
11.20 «Америка М. Таратута билан».
Кундузги киноэкспресс:
11.50 «34-тезюрар поезд». Бадий фильм.
13.10 «01» эшитади. Ҳужжатли фильм премьераси.
13.20 Мультфильмлар.
14.00 Янгилıklar (сурдо таржимаси билан).
14.25 «Бридж».
14.50 «Бизнес-класс».
15.05 «Ен дафтар».
15.10 Г. Свиридов. «Қор ёғмоқда». Хотин-қизлар ва болалар хори учун кичик кантата.
15.25 «Зазеркалье». «Гўзал Василиса». Бадий фильм.
16.50 «Иш».
17.00 Янгилıklar (сурдо таржимаси билан).
17.20 Давлатлараро «Останкино» телеканали «Қутқариш учун буюртма» кўрсатувини таништилади.
17.45 «Инсон ва қонун».
18.15 «Америка М. Таратута билан».
18.45 «Мўъжизалар майдони».
19.40 Хайрли тун, кичкинтойлар!

19.55 Эълонлар.
20.00 Янгилıklar.
20.25 «Ҳафтанинг машхур киши».
20.40 «КТВ-1» ва «Франс интернациональ» канали таништилади. «Улкан улуш». Бадий фильм премьераси (Франция).
22.05 «Матбуот-экспресс».
22.15 «Чучукмия». Телефильм. «ВИД» таништилади:
22.25 «Сие́сий бюро».
23.35 «Музобоз».
00.15 «Автошоу».
00.30 «Хит-конвейер». Танаффус пайтида (23.00) — Янгилıklar.

● «ДУБЛЬ IV»
РОССИЯ ТЕЛЕВИДЕНИЕСИ

7.25 Ишбилармон кишилар даври.
7.55 Мультфильм.
8.05 «Ватаним менинг».
9.00 «Тила шпора».
9.30 «Фольклор».
10.00 Театр сафари. Петербург Малий драма театрининг Лев Долин сахналаштирган «Шайтонлар» спектаклида.
10.45 Ишдан бўш пайтингизда.
11.00 Кундузги сеанс. «Санта-Барбара». Кўп серияли бадий телефильм. 155-серия.

11.50 «Оқ қарға».
12.35 «Дехқонларга тааллуқли масала».
13.00 «Ижица».
13.30 «Гап-гаштакларни кўмсаб».
14.00 «Калугадаги 20-мавсум».
14.30 «Телебиржа».
15.00 Янгилıklar.
15.15 «Рост» студияси. «Бефойда сабоқлар». 2-қисм.
15.45 «Трансросэфир».
16.15 Мультфильм.
16.25 Россия Федерацияси Олий Кенгашининг сессиясида.
16.55 Спорт кўрсатуви.
17.00—17.25

ТУРКИЯ ТЕЛЕВИДЕНИЕСИ

17.00 Турк тили дарси.
17.25 Жума кунлари Дисней. «Ер сайёрасига юборилган». Бадий фильм. 6-серия.
18.15—19.55
ТУРКИЯ ТЕЛЕВИДЕНИЕСИ
19.55 Спорт гимнастикаси бўйича жаҳон чемпионати.
21.00 Туркия телевидениеси. Хабарлар.
21.20 Муслиқ дақиқалар.
21.40 Телеэкранда — премьераси. «Улим унчалик кўрчинчи эмас». Бадий фильм.
23.15 «Телематн».

17 ШАҒБА

● УЗТВ I

7.00 «Ассалому алайкум».
8.00 Дунё хабарлари.
8.10 «Фалокат оёқ остида». Бадий фильм.
9.40 «Алифбо сабоқлари».
10.10 «Дилимизда, тилимизда Навоий бобо».
10.50 «Мухандис».
11.30 «Ёшлик» студияси. «Баҳс».
12.30 «Олий таълим истиқболи».
13.05 «Халқ ижодиёти». Кўриклар, яқунлар, режалар.
17.55 Кўрсатувлар тартиби.
18.00 Ўсмирлар учун. «Умид учқунлари».
18.40 Самбо бўйича Ўзбекистон чемпионатидан репортаж.
19.00 «Ўзбекистон» ахбороти (рус тилида).
19.20 «Илмий лаборатория ва ўқув аудиториялари».
19.40 Ўзбекистон халқ артисти Насиба Абдуллаева куйлайди.
20.10 «Окшом эртақлари».

20.25 Эълонлар.
20.30 «Туркистон» ахбороти.
21.00 «Ижод саҳифалари». Омон Матчон.
22.00 «Ўзбекистон — келажаги буюқ давлат».
22.30 Футбол бўйича Ўзбекистон чемпионати. «Темирйўлчи» (Қўқон) — «Динамо» (Самарқанд). 2-тайм (ёзиб олинган).
23.15 «Подшо Пётр араппи уйлантиргани ҳақида ривоят». Бадий фильм.
00.50 Эртанги кўрсатувлар тартиби.

● УЗТВ II
АШГАБАТ КЎРСАТАДИ.

● «ОРБИТА IV»
5.55, 7.30, 14.20 — Кўрсатувлар тартиби.
6.00 Эрталабки гимнастика.
6.10 Ишбилармон кишининг шағба тонги.
6.55 Янгилıklar.
7.35 «Матбуот-экспресс».
7.45 «Моторлар оламида».
8.10 «Марафон-15» — кичкинтойларга.
8.35 «Ўз-ўзинга мадад бер».
9.05 Шанба кунги дастхат.

9.35 Инсон институти.
10.05 «Муслиқ дўқон».
10.35 «Қизил космос». Телефильм премьераси.
11.05 Ногиронлар ижоди I Бутунроссия фестивали.
12.15 «Учовлон, етовлон, туз» телеўйини таништирилади. Кино асри, кинонинг тугилиши.
12.30 «Афсонавий омадди эркаклар». Бадий фильм премьераси.
14.00 Янгилıklar.
14.25 «Марказий экспресс». Европа тележурнали.
14.55 «Ультра-си». Спорт кўрсатуви. Спорт гимнастикаси. Жаҳон чемпионати.
15.50 «Бўри ва куён: 25 йил биргалиқда».
17.10 «Қизил квадрат».
17.50 «Қойилмаком еттовлон».
18.45 «Коламбия пикчерс» таништирилади. «Ўн цент учун ўлим». Бадий фильм премьераси. «Майк Хаммер» телесериалидан.
19.40 Хайрли тун, кичкинтойлар!
19.55 Эълонлар.
20.00 Янгилıklar.
20.20 «Коламбия пикчерс» та-

ништирилади. «Анна Каренина». Уч серияли бадий фильм премьераси. 2-серия.
21.20 «Буюқ ва кўринмас Китош шаҳри ҳақида ривоят». Телефильм премьераси.
21.50 «Матбуот-экспресс».
22.00 Янгилıklar.
22.35 «Анюта». В. Гаврили мусикасига ёзилган балет.
00.20 Телефильм.
00.30 Диний байрам. Москва шаҳридаги Богоявлен Бош черковидан олиб кўрсатилади.

● «ДУБЛЬ IV»
РОССИЯ ТЕЛЕВИДЕНИЕСИ

7.20 «Оламга ўз нигоҳи билан қараш».
7.50 Мульти-пульти.
8.00 «Калит» кўрсатуви.
8.30 «Рост» студияси. «Бизнинг «Аралаш-қуралаш».
9.00 «Пигмалион».
9.30 «Кўзирхоним».
10.00 Такрорий фильмлар кинотеатри. «Ҳамкасблар». Бадий фильм.
11.40—16.00
«ЎЗБЕКISTON»
ХАЛҚАРО ТЕЛЕКАНАЛИ
16.00 «Чегарасиз футбол».

ТУРКИЯ ТЕЛЕВИДЕНИЕСИ

17.00—17.25
17.00 «Овросиё».
17.25 Мультфильм.
17.40 «Ҳаёт ҳам, кўз ёшлари ҳам, муҳаббат ҳам».
19.20—20.00
ТУРКИЯ ТЕЛЕВИДЕНИЕСИ
19.20 Ҳужжатли фильм.
20.00 Футбол бўйича Россия чемпионати. «Локомотив (Москва) — МАСК. 2-тайм».
20.45 Катталар учун мультфильм.
21.00 Туркия телевидениеси. Хабарлар.
21.20 «Юлдузлар билан суҳбатда».
21.25 Россия Федерацияси Олий Кенгашининг сессиясида.
21.55 Россия Федерацияси Олий Кенгашининг сессиясида.
21.55 «Дмитрий Панинининг қайтиши».
22.25 Москва патриархияси ҳам куйлайди.
22.55 Муслиқ йирик планда.
23.30 Спорт кўрсатуви.
23.35 «А» программаси.
00.35 Муқаддас Пасха байрами.

18 ЯҚШАҒБА

● УЗТВ I

7.00 «Шифобахш ўсимликлар атрофимизда», «Самарқанд». Телефильмлар.
7.30 «Баҳор тароналари». Концерт.
8.00 «Туркистон» ахбороти.
8.30 «Маҳобҳорат». Кўп қисмли телевизион бадий видеофильм (Ҳиндистон). 12-серия.
9.15 Инглиз тили.
9.45 «Яшил чироқ». Хоразм ва Қоракалмақнинг командаларининг баҳоси.
10.45 «Фанга бағишланган умр». Академик Жўра Саидов.
11.35 «Дўстлик риштаси». Ўзбекистонлик ёш ижодкорларнинг Япония таассуротлари ҳақида.
12.05 «Кичкинтой» студияси. «Қўнғироқча».
13.05 «Тошкент» студияси. «Менинг маҳаллам».
14.05 «Қорхонам — иккинчи ўйим». Ҳужжатли фильм.

18.00 «Мультипанорама».
18.45 «Аҳвол қандай, чемпион?». Спорт кўрсатуви.
19.00 «Ўзбекистон» ахбороти (рус тилида).
19.20 «Билиб қўйган яхши».
19.40 Тўлан Низом. «Чўлпон». Видеофильм.
20.30 «Ўзбекистон» ахбороти.
21.00 «Мархабо, талантлар!».
Ўзбекистон Республикаси бадий ҳаваскорларининг телевизион фестивали. Сурхондарё вилояти.
22.30 «Оқсоқ Дарвиш». Бадий фильм.

● УЗТВ II
БИШКЕК КЎРСАТАДИ

● «ОРБИТА IV»
5.55 «Рухни чиниқтириш».
6.55 Янгилıklar.
7.35 Эрталабки гимнастика.
7.45 «Спортлото» тиражи.
8.00 «Марказ».
8.30 «Эрта сахарлаб». «Денвер — динозаврларнинг энг сўнгиси». Кўп серияли мультфильм премьераси (Франция).
9.00 «Ҳозирча ҳаммаси жойида».
9.35 «Ақлли болалар ва ақлли

қизлар».
10.15 «Пи» белгиси билан.
11.05 «Қора кўркам от сарғу-заштлари». Болалар учун кўп серияли телефильм премьераси.
11.30 Спорт гимнастикаси. Жаҳон чемпионати.
12.10 «Янги авлод танлайди».
«КТВ-1» ва «Франс интернациональ» канали таништирилади:
13.00 «Пиф ва Геркулес». Кўп серияли мультфильм премьераси.
13.10 «Қуёв командасининг сувоисти одисеяси». Кўп серияли Ҳужжатли фильм премьераси.
14.00 Янгилıklar.
14.20 «Жунарни хор бўлмайди».
14.30 «Саёхатчилар клуби».
15.20 Мультфильмлар премьераси: «Каспер ва унинг дўстлари», «Ҳақиқий ажина оловчилар».
16.20 «Эфирда бевосита мулоқот».
17.05 «Панорама». Ҳафталик халқаро кўрсатуви.
17.45 Янгилıklar (сурдо таржимаси билан).
18.00 Мультфильм.
18.10 «Маринскда променад».

19.10 Телеэкранда биринчи марта. «Юпитернинг сонини ўғирлашди». Бадий фильм.
20.55 Эълонлар.
21.00 «Яқунлар».
21.50 «Матадор».
22.50 Катталар учун мультфильм.
23.00 Янгилıklar.
23.15 «Тонг юлдузи» тунги эфирда.

● «ДУБЛЬ IV»
РОССИЯ ТЕЛЕВИДЕНИЕСИ

7.20 «Муқаддас яқшаҒба».
8.05 «Рост» студияси. «Бефойда сабоқлар».
8.35 «Гап-гаштакларни кўмсаб».
9.05 «Ати-бати...»
9.35 Кипрас Мажейка. Жанубий репортажлар.
10.05—11.05
«ЎЗБЕКISTON»
ХАЛҚАРО ТЕЛЕКАНАЛИ
«Тошкентдан гапирамиз ва кўрсатамиз»дан олинди.

11.05 Реқлама.
11.10 «45». Публицистик кўрсатуви.
11.55 Биз севган комедиялар. «Ўттиз уч». Бадий фильм.
13.10—16.10
«ЎЗБЕКISTON»
ХАЛҚАРО ТЕЛЕКАНАЛИ
16.10 Диснейнинг сеҳрли олами. «Винни-Пухнинг янги сарғу-заштлари», «Қора плашч».
17.00—19.50
ТУРКИЯ ТЕЛЕВИДЕНИЕСИ
19.50 Спорт кўрсатуви.
19.55 «Юлдузлар ёғилганда».
21.00 Туркия телевидениеси. Хабарлар.
21.20 «Юлдузлар билан суҳбатда».
21.25 Эй-Би-Сининг яқшаҒба окшоми. «Қучли эҳтирослар». Бадий фильм (АҚШ).
23.10 «Намуна нуҳаси».

Тошкент шаҳар 294-мактаб томонидан Андрей Николаевич Журавский номига берилган тўлиқсиз Урта маълумот ҳақидаги А серияли 078356 рақамли гувоҳнома йўқолганлиги учун бекор қилинади.

АДИБЛАР ҲАЁТИДАН ҲАНГОМАЛАР

ҚУТИЛИШ ЙЎЛИ

ҒАФУР ҒУЛОМ номли бадий адабиёт нашриётида ишлаган йилларимиз эди. Бир хонада моҳир таржимон Мирзиёд Мирзондов, машҳур шоир Эркин Воҳидов, шоир Сайёр ва камина ўтирар эдик. Одат бўйича тушликка Хадра майдонидан тўрт тийинлик сомсалардан олиб келиб тушлик қилаётган эдик. Шу пайт адабиётшунос олим Расулзода кириб қолдилар.

— Келинг, домла, қайнонангиз суйган йигит экансиз, олинг, биргалашиб баҳам кўрайлик! — деди Эркин Воҳидов қоғоз халтанинг оғзини домлага қаратиб.

Домла бир дона сомсани ийманибгина олди-да, ҳижолатомуз деди:

— Раҳмат, иштаҳаларинг бўғилмасин, еяверинглар. Мен ҳозиргина уйдан кечаги мошқўрдани иситиб ичиб келаётirman.

Мирзиёд аканинг шумлиги тутди:

— Биз тўйиб еб олдик. Қолганлари сизнинг насибангиз. Ҳаммасини еяверинг! — деди қоғоз халтани Расулзода олдига суриб. — Мен йигирма бешини урдим. Эркин, сеники йигирма иккита бўлди-ми? — Мирзиёд ака кўзини қисиб кўйиб Эркин Воҳидовга юзланди. Ҳазилни фаҳмлаган Эркин ака суҳбатни давом эттирди:

— Ҳа, эрталаб маҳалладаги ошга чиқкан эдим. Шу сабаб камроқ едим. Сайёр ака йигирма тўртини тушириб, устидан битта бодрингни ҳам евордилар.

Расулзода олазарак ҳаммамизга бир-бир қараб чикди. Бу гапларга ишонмай деса, уни жиддий ва эътиборли одамлар гапиряпти, ишонай деса... Хуллас, қўлидаги сомсани тишламаёқ қоғоз халта устига қўйди-да, кетишга шошилди.

— Зарур бир ишим бор эди. Кейинрок!

У чиқиб кетиши билан хонани шодон кулги тўлдирди.

Чамаси бир ойлар ўтгач, ўша хонага яна Расулзода кириб келди. Қовоқлари уюлган, хомуш эди.

— Ҳа, нечук хомушсиз? — илмоқли қилиб сўради Мирзиёд ака.

— Ҳа, оғайни, — деди Расулзода. — Сизларнинг гапингизга ишониб, биз ҳам уч-тўртта танқидчи бўлиб бир халта сомса келтириб, ўнта-ўн иккитага зўрға етказдик. Сизларга етказолмаганимиз майлику-я, кексәйиб қолган Палончи домла ўн учта еб қўйиб, бир ҳафтагача касалхонадан чиқмадилар. Ўн битта еган менинг қорним ҳам бир ҳафта оғриди!

— Ҳафа бўлманг, Расулзода, — суҳбатга Эркин ака аралашди. — Биринчи галда бизлар ҳам шунақа бўлганмиз. Кейин ўрганиб кетдик. Ҳар куни машқ қилиб, битта-иккитадан ошириб бориш керак-да.

Эркин аканинг ҳазил гапларига домла яна ишониб, хонадан чиқиб кетди. Эртаси куни нашриётга Ғайратий домла кириб келдилар. Бир пиёла чой устида Эркин ака воқеани устозга кула-кула гапириб берди. Зукко, ҳар гапни чертиб-чертиб сўзлайдиган Ғайратий Эркин аканинг гапларини завқ билан эшитиб, деди:

— Баракалла, болаларим! Танқидчилардан қутилиш йўлини хўп ўйлаб топиб-сизлар-да. Жуда жонга теккан булар!

Бизлар домланинг топқирлигидан мамнун бўлиб, қотиб-қотиб кулдик.

АНТИҚА МЕҲМОНДОРЧИЛИК

АТОҚЛИ АДИБ Ғайратий аллома Ғафур Ғулом билан болалиқдан сирдош

бўлган.

Икки дўст учрашиб қолишибди. Маза қилиб ҳордик чиқариш учун уй-уйларига айтмай тоғлик қишлоққа йўл олишибди. Бир кун ўтибди, икки кун ўтибди. Тўртинчи куни шаҳарга қайтишибди.

— Абдурахим, гап бундоқ: сеникига меҳмонлар келишган. Сен мени меҳмонлар билан гаплашиш учун зўрлаб олиб қолгансан. Мен ҳозир анави будкага кириб гўё сенинг уйингдан телефон қилаётган бўламан. Акс ҳолда хотин ўлдиради, — дейди Ғафур Ғулом.

Ғайратий жимгина розилик беради. Телефонни Ғафур Ғуломнинг рафиқалари кўтарибди.

— Хоним, ҳавотир олма, мен Ғайратийникидаман. Меҳмонлар бор экан, зўрлаб олиб қолди. Кечқурун бораман! — дейди Ғафур Ғулом. У томондан ҳам жарангдор овоз эшитилади:

— Ғайратийникида? Яхши-яхши! Ғайратий домла қанилар ўзи? Гўшакни у кишига беринг, гапим бор!

Ғафур Ғулом бўшашиб, телефон гўшагини Ғайратийга туттади.

— Ма, санда гапи бор экан! Тагин сотиб қўймагин-а!

Гўшакдан Ғайратий домла кулоғига шундай овоз келибди:

— Абдурахим ака, қаердасизлар? Уч кундан бери хотинингиз бизникида. Сизни кутиб ўтирибди. Ҳавотир олиб, касал бўлаёзди-я, бояқиш. Бир жойга борар бўлсангиз айтиб кетсанлар бўлмайди-ми?! Мана, телефонни хотинингизга бераман, ўзингиз гаплашинг!

Бу гапларни эшитган Ғайратий телефон гўшагини қўлидан тушириб ҳалимдай бўшашганча жойига ўтириб қолади.

Тўлқин.

ҒОЙДАЛИ

МАСЛАҲАТЛАР

Қош ва киприкка ўсма кўйиш яхши одат, чунки ўсмада танин моддаси ва витаминлар бор. Ундан ташқари, ўсмадаги ўзига хос бўёқ қош ва киприкларни қорайтиради. Ўсманнинг яна бир яхши хусусияти себорея касаллигининг олдини олади ва даволайди. Боши қазғоқ кишилар бош ювишдан биров олдин ўсма эзиб, соч илдизларига вақти-вақти билан суртиб турсалар зарар қилмайди. Ўсма қош ва киприкка кун ора, ҳафтада икки марта кўйилса ва унча қорайтирмай, билинар-билимас бўлганда ювилса чиройли кўринади.

Айрим кишилар хом тухум ютишни яхши кўради. Бундай қилиш ярамайди. Сабаби хом тухумда пўчоғидан ўтган микроблар бўлиши мумкин. Бундан ташқари тухумда авидин деб аталган модда бўлиш эҳтимоли бор. Бу модда айрим одамларда аллергик касаллик кўзгайди. Хом тухумнинг оқи пишганига қараганда опқозонда оғирроқ хазм бўлади.

Яхши пишган памилдори таркибида С₁, В₁, В₂, РР дармондорилари кўп бўлади. Яна унда калий, кальций, магний, фосфор, темир каби микроэлементлар ва беш фойз қанд бор. Органик кислоталарнинг миқдори жиҳатидан шафтолига, аминокислоталар миқдори жиҳатидан олхўрига тенглаша олади. Умуман, маълумотларга қараганда памилдори таркибида 24 хилга яқин ҳаётбахш моддалар мавжуд.

Олимлар бодрингнинг юз грамида киши учун зарур бўлган 20 калория қувват борлигини аниқлашган. Шу сабабли у семиз кишиларга жуда фойдали. Уни қуйидагича истеъмол қилиш мумкин. Бир ярим, икки килограмм лиги узилган бодрингта бир-икки дона пишган тухум кубик шаклида тўғралиб, аралаштирилади. Аммо туз қўшилмайди. Таом кун бўйи истеъмол қилинади. Ундан олинадиган қувват 500 калорий бўлиб, ўртача ваазли киши учун қўйлик иш қобилиятини таъминлай олади.

Лекин меъда, ичак фаолияти бузилган ва шу касалликларга мойил бўлган кишиларга бодринг истеъмол қилиш маслаҳат берилмайди.

Бир йигитни бешта қиз севиб қолпти.
Бештасини хотин қиб ўзи олипти.

Бешта келин бир эрга паркни пиёда, Уй-ҳовлининг ишлари гулдан зиёда.

Хотинларнинг оғзига худо берипти, «Миш-миш» эккан боғидан кишимиз терипти.

Назарида сал ўтмай қий-чув бўлармиш,
Бешта кундош олишиб, сочин юлармиш.

Буни қаранг, чурқ этган товуш чиқмапти,
Бир-бирига отилган ковуш чиқмапти.

Олти ота кўёвни иззат қилармиш,
Беш қайнона, бир она хизмат қилармиш.

Бешта кундош бир кунда ўғил кўрипти,

Еш отанинг қувончи тугён урипти.

Беш ўғилга беш карнай чалдирипти у «Ғат-ғут»лардан уйғонса, туши экан бу.

Пат-пат тариллатган экан шўҳ ўғли Боту

Ҳайдар МУҲАММАД.

МЕҲР, СЕНГА ТАШНАМАН

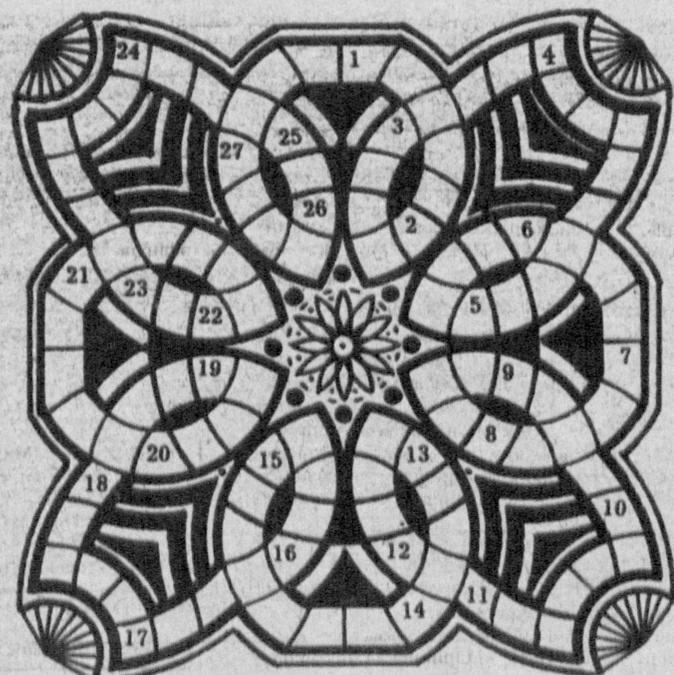
Автобус йўлга чикди. Сар-берган-у одабийлик бобида жиндай бир-бирига суянган оксаган кўринади. Ундайларда йўловчилар ўқрайишади. Бир қиз бу ноқулайликдан ҳижолат тортар, қафасдаги қушдай типирчиларди. Охири бардоши етмади: «Ака, биров гарданингизни олинг» — дейишини биллади. Йигитнинг кўзлари олайиб, жахли чикди: «Юрагингиз тор бўлса таксига чиқинг, ойим қиз, буни автобус деб кўйибди. Хоҳласангиз шу!» деди-ю бақрайиб кетаверди. Қиз яна илтижо қилди. Энди йигит бўралатиб сўқди. Автобусдагилар қараб-қараб қўйишди. Аммо бир оғиз танбех беришмади. Наҳотки, ўша давангирдай йигит ўз синглиси ёки севгилисини ўша қиз ўрнига қўйиб кўрмади. Бир сўз билан айтганда йигитнинг одоби, тарбияси, ўзини тута билиши, муомиласи қандайлиги ҳаммага аён бўлди-қўйди.

Башанг кийиниб, ўзига аро

худбинлар зиён етказиш, юрагини жароҳатлаш пайида доим. Шундай одамлар қаердан пайдо бўларкин? Қаерга борманг, мол-мулк, олди-сотти, яхши-ёмон ҳақида гап. Ҳатто бир танишим «чиройли гапларни гапирадиган замон ўтиб кетди, соққасидан сўзланг» дейди-я. Наҳотки, вазиятга қараб тўнни ўзгартириш шунчалар осон? Бунисига нима дейсиз?

Хуллас, бир сония ўзимни меҳрға ташна одамлар сафиға қўшдим. Показалик ҳақида пулим кўпаяркин, душманларим лол қоларкин, деб ўйламадим. Ҳалол яшамок, меҳнат қилмоқ, меҳр улашмоқ, ҳар куни фақат эзгу тилакли инсонлар билан учрашмоқ илинжида тилак сўрадим. Дунёда яхшилиқ, эзгулик яхши. Юрагимиз меҳрдан баҳра олса тилагимиз япроқ ёзади.

Мукаррама ҒАНИЖОН қизи.

ТОПҚИРЛИК МАШҚИ

1. Шарқ табобатида қадимдан қўлланилиб келинаётган захарли гул гиёҳи. 2. Бўғим-бўғим дояли тўқайзор ўсимлиги. 3. Пнёз гулдиларга мансуб, адир ва тоғларда ўсадиган, илдизидан елим олинадиган гиёҳ. 4. Жийда мевасининг шифобахш тури. 5. Кўп йиллик ўт туркуми. 6. Тола ва ёл олинадиган техника экни. 7. Банди нордон, илдизидан дармондори олинадиган ўсимлик. 8. Кўп йиллик серсон дарахт. 9. Бир турли попукли ўсимлик. 10. Барги ва тўпгулларида ментол олинадиган, адир ва тоғларда ўсадиган ўт туркуми. 11. Ингичка узун баргли дарахт. 12. Дуккаклик экни. 13. Тиканли гул гиёҳи. 14. Суғориладиган ер ва адирларда ўсадиган, бир йиллик чирмовук ўт. 15. Еш дарахт, инҳола. 16. Баланд ўсувчи дарахт. 17. Уруғидан ёл олинадиган, жануб ўсимлиги. 18. Бошқоқли галла экни. 19. Полёз ўсимлиги тури. 20. Оқ ёки сарик гулли манзарали ўсимлик. 21. Наврўз гулдилар оиласига мансуб бир йиллик доривор, кўпиртирувчи моддага бой ўсимлик. 22. Маълум сифатларга мансуб бўлган ўсимликлар. 23. Олма нави. 24. Дуккаклик дон экни. 25. Узум ўсимлиги тури. 26. Барги патенмон меваси ёнғоққа ўхшаш жануб дарахти. 27. Сабзавот экни тури.

Ғозилжон ОРИПОВ тузган.

Бугунги якшанба Содиқжон Йўлдош ўғлининг ҳаётида ўчмас из қолдирди — юқори синф ўқувчиларидан икки қиз: Мунисхон билан Обидахон кўз қувонадиган гулдаста-ю каттагина торт кўтаришиб кириб келишди. Содиқжон нима деярини ва нима қиларини билолмай ҳали гулдастага, ҳали бир-бирдан ёқимли гўзал қизларга боқиб, лол бўлиб қолди.

— Туғилган кунингиз қутлуғ бўлсин, домлажон! — деди ироқи дўппи, хонатлас кўйлак кийган барваста қиз. Чуст нусха дўппили, тўла қиз — Обидахон эса кўшимча қилди: «Кутлаймиз, устоз!»

Ана шундан кейингина Содиқжон ҳушини йиғиб олди: «Келинлар! Ке-

лаётган мактабда ишлашига кўмаклашди. Қисқаси, йил ўтмай тўйлари бўлди. Аммо ошиқ-маъшукларнинг қувончлари узоққа чўзилмади — уруш бошланди. Содиқжон фронтга жўнади.

Кейинги уч ойда ундан учта хат келди-ю тўхтади қолди. Мунисхоннинг кўзларидан ёш ўрнига қон оқди. Кўзи ёриди, худди отасидек ёқимтой ўғил туғилди.

Уруш тугади. Мунисхоннинг оҳ-воҳи тугамади. Содиқжон ҳақида на «қора хат» ва на биронта хушхабар келди. Мунисхон кута-кута Москвага, Мудофаа министрлигига ариза жўнатмоқчи бўлиб турганида ҳарбий госпиталдан мактуб келиб қолди. Микола Борадай исмли йигит «Хурматли Му-

ағдарди. Ҳар иккаласи хушсиз госпиталга келтирилди. Ҳар иккаласи ўлимдан қолди. Аммо ўлим кишиси бўлиб қолишди. Бомба парчалари уларни йигитлик фазилатидан жудо этган эди. Ҳар икки йигит она юртларида фарёд чекиб қолган ёш хотинларига ачиниб, алам билан қон йиғлашди. Ҳатто ўзларини ўлдиришмоқчи ҳам бўлишди. Жон ширинлик қилдим, врачларнинг насиҳатлари далда бердим, ҳар нечук, улар иккинчи ўлимга ҳам чап беришди. Лекин улар ёш хотинларини тирик бева бўлиб қолишларини иштасмас эди. Шафқат устунлик қилди. Иккала дўст маслаҳатлашиб, таскин хати ёзишга қарор қилишди. Улар биздек нотовонларни кутиб, ёш умрларини ҳазон қилишмасин, деган тўхтама қилишди. Содиқжон Одессадаги Аксанага, Микола Уш шаҳридаги Мунисхонга таъзия хати йўллади...

Мунисхон бўлса эрининг гўрени топиш умидида бориб, ўзини тирик кўриб қолди. Кўриб қолди-ю кўзларига ишонмай тошдек қотди. Кейин ёнидаги ўғилчасини ҳам унутиб, эркаклар томон югура кетди. Бола йиғлаб онасининг орқасидан чопқиллади. Бу орада дўстлар олдига ҳаллослаб етиб борган Мунисхон эрини танибми ё нафас ололмаганиданми, ҳушини йўқотиб турган жойига қулади. Гоҳ аёлга, гоҳ қичқириб келаётган болага тикилиб қолишган Содиқжон билан Микола ҳайрат билан олдинга интилишди. Содиқжон кўзларига ишониб-ишонмай Мунисхонга ташланди. Микола эса палатага югурганича кириб ҳамширани бошлаб келди. Шифокорлар Мунисхонни ҳушига келтиришди.

— Мунисхон! — дея Содиқжон ниҳоят хотинини кучоқлади.

— Содиқжон ака! Тирикмисиз?! Тирик! Тирик! Бу қандай зolimлик! — деб юборди Мунисхон.

Мунисхоннинг вазиятини таърифлаб бўлмасди. Эр-хотин бир-бирини кучоқлаб дув-дув ёш тўкишди. «Микола деган ярамас одам шу ердами?! Мен унинг бетига туфлайман!» — деб юборди, Мунисхон. Бу гапни эшитган Микола қочиб кетди. Врач Мунисхонни ўз хонасига олиб кириб, ётиги билан аҳволни тушунтирди. Мунисхоннинг фиғони баттар фалакка чиқди. У ўзини босолмай ташқарида ўғилчаси билан ўтирган эрининг олдига чиқиб, уни кучоқлаб тўлиб-тошиб йиғламоққа тушди. «Ушандай хат ёздиришга қандайин ҳаддингиз сиғди? Қандай! Шол, кўр бўлиб қолганингизда ҳам сиздан кечармидим, ахир?! Мен, мен вафодор хотинингизман-ку, ахир!

— Бас! Бас! Кечиринг мени! — дея олди Содиқжон. — Кечиринг, фариштам! Узр, узр, фариштам!..

Содиқжон билан Мунисхон ўз юртларига қайтишди.

Ёқубжон ШУКУРОВ.

Фарвизга

линглар! Бу, менинг туғилган кунимни қаёқдан била қолдинглар? Ростини айтсам бу кунни ўзим ҳам унутган эканман-а! Марҳамат, марҳамат, ўтиринглар», — деди.

— Раҳмат, устоз! Туғилган кунингизни биринчи дарсга кирганингиздаёқ сўраб олган эдик.

Чиндан ҳам бир йил муқаддам дарсга кириб келган ёш муаллимнинг қайси ўқув юртини қандай тугатгани, қаерда туғилиб ўсгани ҳақида синчков ўқувчилар билиб олишган эди. Қора қош, мўйлови сабзи урган, қизил юз, қирра бурун, марғилон нусха дўппи кийган бу хушрўй йигитча қизларга, айниқса доим ироқи дўппи кийиб юрадиган Мунисхонга ёқиб қолган эди. Одамлилик, келажак, муҳаббат ҳақидаги қизиқ савол-жавоблардан кейин унинг меҳри товланиб, муҳаббат ниҳоли барг ёза бошлаган эди. Шу боис Мунисхон ўзи аёлочи бўлса ҳам алжабр дарсига алоҳида тайёргарлик билан келиб, муаллим эътиборини қозона бошлаганди.

Бугунги қутлов эса Содиқжонни ўйлашга мажбур қилди. Қизлар кўп ўтиришмай чиқиб кетишди-ю Содиқжоннинг ҳаёлини ўғирлаб кетишди. «Ниройи ёринг бўлса Мунисхондақа бўлса: ақлли, одобли, чиройли...» деб, ҳаёлидан ўтказди. «Ноумид шайтон» дегандек, Содиқжоннинг яхши нияти йўлдош бўлди. Урта мактабни олтин медаль билан тугатган Мунисхон ўзини Содиқжонга яна ҳам яқин тутта бошлади. Содиқжон уни олий ўқув юртининг сиртки бўлимига киришига, ўзи иш-

нисхон, мен Содиқжон билан бирга жанг қилган дўсти бўламан. Аччиқ бўлса ҳам мудҳиш ҳақиқатни айтмай туролмадим. Содиқжон қаҳрамонларча жанг қилиб, ҳалок бўлди. Минг афсус билан таъзия билдираман!.. Такдирга тан бермай илож қанча! Ёшсиз, энди турмуш қуринг. Хайр, синглим!», — деб ёзди.

Мунисхон бу хатни ўқиб, додлаб юборди. «У қанақа дўст ўзи?! Қачон ҳалок бўлди, қаерга дафн этилди, нега билдирмайди? Ҳеч бўлмаса қабрини ўғлим билан зиёрат қилмайманми!..»

Мунисхон шундай деб, ўғлини бағрига босиб қашаб йиғлай бошлади. Ниҳоят, Москва яқинидаги госпиталга жўнади. Йўл азобини енгиб, топиб борди. Борди-ю дарахтзорлар ичида сайр қилиб юришган икки одамни узоқдан кўриб қолди. Худди ҳушини йўқотган одамдек таққа тўхтаб, уларга тикилиб турди. Госпитал боғида сайр қилиб юривчиларнинг бўйчани Содиқжонга ўхшарди. Унинг қадам босиши, қўл ҳаракати билан гапириши Содиқжоннинг ўзи эди.

У ҳалок бўлмаган эди. Миколадан борган хатнинг боиси нимада экан, дерсиз? Балки, Содиқжон ўзгага меҳр кўйгандир, деб ўйларсиз? Еки оиласи ҳақида биронта ножўя гап эшитгандир, дерсиз? Аслида ундай ҳам, бундай ҳам эмас. Воқеа бошқача: уруш жангу жадал билан борар, еру кўк жаҳаннамга айланган кунлар эди. Еру осмондан ажал элчиси ёғиларди. Кутилмаганда бир бомба парчаси Миколани, иккинчи парчаси Содиқжонни

Референдумга салкам 22 миллиард

ШУ ЙИЛНИНГ 25 апрелига мўлжалланган Россия парламентининг умумхалк референдумига тайёргарлик кўриш ва уни ўтказиш учун қанча сарф-харажат кетиши эълон қилинди. Қарорда таъкидланишича, бу тадбир учун 20 миллиард 402 миллион 240 минг 200 сўм ажратилган. Бундан ташқари, эҳтиётдан яна 1,5 миллиард сўм миқдорда пул ажратиб қўйишга кўрсатма берилган.

Тўрт оёқли бола

ЖАНУБИЙ Африканин Капштадт шаҳрида туғилган болани қўлга олган врачлар

ўз кўзларига ишонмай қолдилар. Чақалоқнинг белидан юқори қисми рисоладагидек бўлсада, унинг пастки қисмидаги аъзолари иккитадан, оёғи эса тўртта эди. Врачларнинг ўтказган текширувларидан сўнг шундай қарорга келинган: чақалоқлар снам эгизаклари бўлиб, она қорнида Абдулланин иккинчи ярмининг фақат пастки қисми ривожланган. Чақалоқ уч марта операция қилинган ва ундаги бор ортиқча нарсалар олиб ташланган. Ҳозирги кунда Абдулла ростмана болалардек ўсмоқда.

Суратга олиш майдончасидаги фожеа

МАШХУР қаратэ устаси

ва киноактёр Брюс Лининг 27 ёшли ўғли Брэнтон Ли суратга олиш майдончасида содир бўлган бахтсиз ҳодиса туфайли касалхонада вафот этган.

Қандайдир номаълум сабабга кўра актёрга қарата отилган тўппонча ҳақиқий ўқ билан ўқланган экан. Натижада Брэнтон Ли оғир яранланган.

«Фиат» тезликни оширмоқда

ЖАҲОН автомобиль бозори инкрузга учраётган бўлсада, Италиянинг «Фиат» корхонаси ўз қувватини тобора ошириб бормоқда. Аср охирига келиб автогигантнинг заводлари фақат мамлакат ичкарасида 2 миллион

250 минг машина ишлаб чиқаради. Чет элларда эса унинг 700 минг автомобили йиғилади. Шундай қилиб жаҳон бозори ҳар йили деярли уч миллион фиат машиналари билан тўлиб боради.

Шу билан бир пайтда америка, немис, япон ва француз рақобатчиларини орта қолдириш мақсадида «Фиат» барча ишлаб чиқариш воситаларини роботлаштиришга ҳаракат қилмоқда. Бу эса ўз навбатида ишсизлар сонини кўпайишига олиб келади.

Телекомпания хабари

ЭЙ-БИ-СИ телекомпаниясининг хабарига кўра, ГФР ҳукумати иккинчи Жаҳон уруши даврида СС қисмларида хизмат қилган латишларга нафақа тўлайдиган бўлган.

БОШ МУҲАРРИР ТЎЛҚИН ҚОЗОҚБОЕВ

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

Акмал АКРОМОВ
(бош муҳаррир муовини),
Абдуманноп АЛИМБОЕВ,
Мухаммадлатиф ЖУМАНОВ,
Турғунбой МАДИЕРОВ,
Турғун НАЗАРОВ
(масъул котиб),
Абдурасул РЎЗМАТОВ,
Саминжон СУЛТОНОВ
(вилоят муҳбири),
Муҳайё ТЎЛАГАНОВА,
Шабот ХЎЖАЕВ,
Санобар ХЎЖАЕВА,

- Бош муҳаррир қабулхонаси 56-25-36
- Бош муҳаррир муовини 56-52-89
- Масъул котиб 56-52-78

БЎЛИМЛАР

- Мухбирлар билан ишлаш — 56-82-79
- Маданият, маънавият ва хатлар 56-87-78, 56-87-63.
- Ишлаб чиқариш ва ҳўжалик — 56-55-85.

ВИЛОЯТЛАРДАГИ

МУХБИРЛАРИМИЗНИНГ

ТЕЛЕФОНЛАРИ:

- Анджонда — 5-32-24;
- Бухорода — 3-50-10
- Гулистонда — 2-10-02;
- Жиззахда — 2-39-54;
- Навон — 3-59-99;
- Наманганда — 6-22-10;
- Нукусда — 4-19-97;
- Самарқандда — 35-63-64;
- Термизда — 2-70-07;
- Тошкентда — 56-87-95;
- Фарғона — 4-28-29
- Урганч — 6-03-40
- Қаршида — 5-33-71;

● Мухарририятга келган қўл-ёзмалар (2 ораликда 5 бетдан ошмаслиги лозим) ва суратлар муаллифларга қайтарилмайди, фойдаланилмаган хатларга жавоб юборилмайди. Таҳририят воситачилик қилмайди. Мақоалалардаги фикр-мулоҳазалар, келтирилган факт ва рақамлар масъулияти муаллифлар зиммасидадир.

● Газета 1991 йил 21 мартдан чика бошлаган.

ГАЗЕТАМИЗ ҲОМИЙЛАРИ:

Урта Осиё электр аппаратлари илмий ишлаб чиқариш бирлашмаси,
Тошкент вилояти, Урта Чирчик райони Ким Пен Хва номидаги корпорация.

- Сотувдаги нархи 10 сўм.
- ШАНБА кунлари чикади.
- БОСИШГА 9 апрелда топширилди.

● Навбатчи масъуллар:

Турғун Назаров,
Тожибой Алимов.

● МАНЗИЛИМИЗ:

700165, Тошкент шаҳри, «Правда Востока» кўчаси, 24-уй.

- 85.330 нусхада босилди.
- Нашр кўрсаткичи: 64560; 64561.

● Газетага 1991 йил 8 январда Ўзбекистон Матбуот Давлат қўмитаси томонидан 00068 рақамли гўвоҳнома берилган

● Формати А-3 ҳажми 4 босма табоқ.

● Ўзбекистон Республикаси Президенти Маҳкамаси Ишлар бошқармаси ҳузуридаги «Шарқ»

● нашриёт-матбаа концерни. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй.

● Буюртма Г-193 1 2 3 4 5 6